

E2/KI

KAITSE KODU

Ri I

No 19
1 9 3 1
20 senti

Vaade Piritale. Foto Nylander
Pirita Kaunistamise Seltsi fotovõistlustel 2. auhind

Eesti Ühistegeline Kindlustus- Keskseits

TALLINN,
S. Karja 19, kõnetr. 426-83.

*

Vastastikuste kindlustus-
seitside nõuande ja edasi-
kindlustuste keskkohast ning
revisjoniliit.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitsealuse pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-lt. J. M a i d e,
telefon 6-88.

Tegev toimetaja L. S õ e r d, telef. 8-29.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasuta alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks markimata
käsitirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8,

Talituse juht Richard Jukk, tel. 8-29.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr.,
1/4 a. kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad ühe lehekülje:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Välimine kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

*

Nr. 19

1931

SISUKORD:

E. V.: Optimism ja pessimism.

- Märkeid tänapäeva Hispaaniast.
- Mõnd täpsuslaskmisest ja täpsus-
laskureist.
- Gdynia — Poola aken merele.
- Mootorsõidukid ja nende tähtsus
eraelus ning riigikaitseteenistuses.
- Muljeid kaitsealuse üleriiklikest ras-
kejõustiku võistlustest.

J. Junkur: Prantslaste vaateid Eestile
kümne aasta eest ja nüüd.

V. K.: Soomuslaev „Osijabja“ hukku-
mine.

- 12 tähtsamat daatumit.

*

Tuntuimaid

DÜRKOPP

uusim, täiendatud eri-
mudel rõngaslaagreil,

ja

rootsi

HERMES

millistega varustatud
rootsi kaitsevägi,

esindab:

O. - Ü.

SYSTEMA

Tallinn, Raekojaplats 5.

Tel. 430-09.

ENO...IKIK
E. 5355
Kõhandusmuuseum

KAITSE KODU!

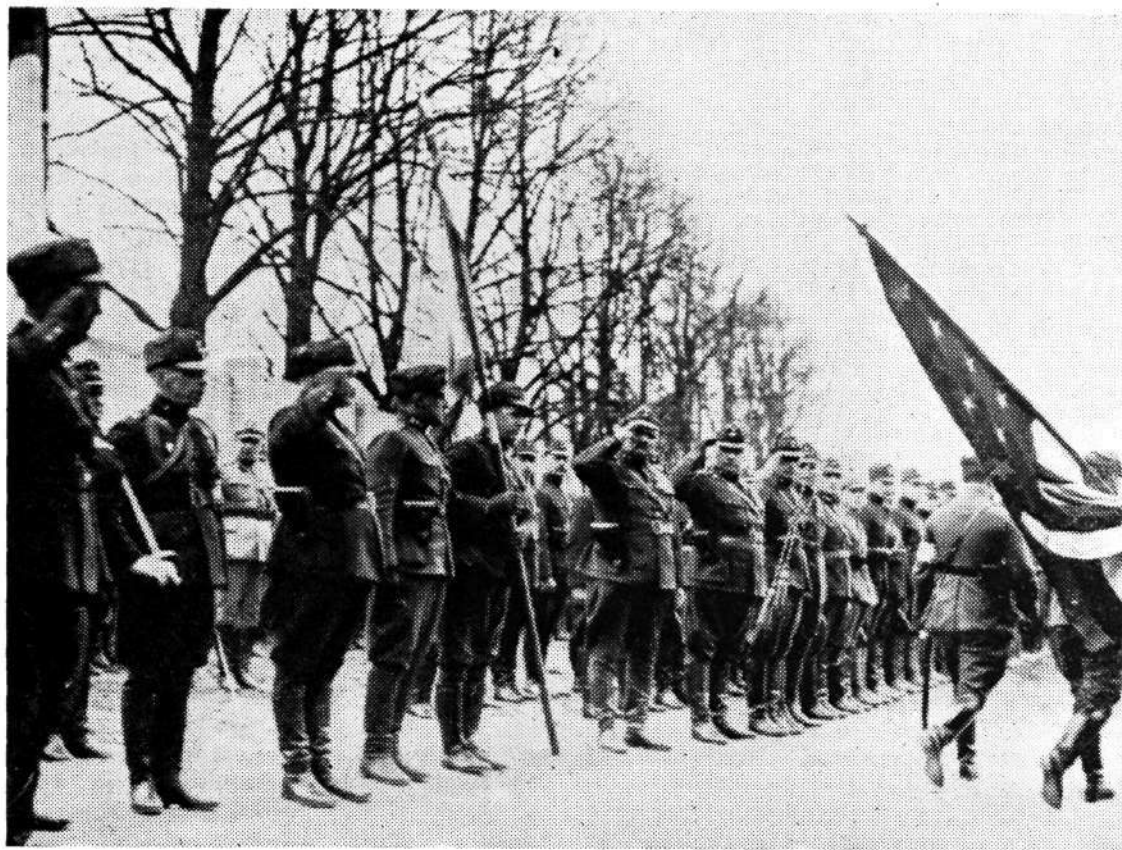
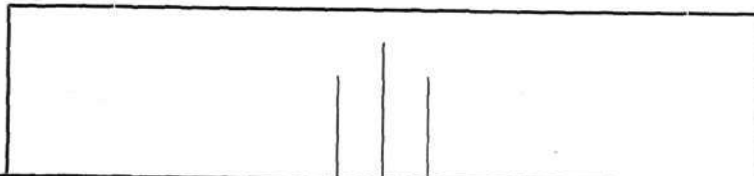
KÕHANDUS
Tartu
KAITSE KODU

ILMUB KORD NÄDALAS

Nr. 19

Tallinnas, laupäeval, 9. mail 1931

Seitsmes aastakäik

KAITSELIIDU TALLINNA MALEV 1. MAIL
RIVISTATUD MALEVA STAABI ETTE

Eesti Vabariik
Tartu
Kõhandusmuuseum

Ea 5980

OPTIMISM JA PESSIMISM

„Hingeline rahutus on üldine, kahtlus ja lootuste laialivalgumine ennem kasvamas kui kahanemas. Viimase veerandsajandi kestes läbielatud katastroofide materiaalsed mõjutused on jäänud määratuteks; aga me tunneme, et nende vaimsed mõjutused on veel hirmsamad ja veel suuremate tagajärgedega. Me püüame lüüa läbi selgusele, püüame õieti jõuda selgusele, mis me oleme võitnud ja mis me oleme kaotanud. Aga korra- ja süsteemivaim on kadunud meis endis ja selleta ei ole me üldse võimalised otsusteks. Keegi, keegi ei ole küllalt vaimuvõimeline, keegi ei ole küllalt teravmeelne tõusma kõrgemale sellest, mis ümbritseb kõiki ja kõike. Ainult arvustus, mahategemine, nurin... Meie kartused, mis vahest võtavad massilise iseloomu, leiavad alatasa ja kõigilt poolt uut toitu, meie lootused on kindluset ja kõikuvad. Isegi vaimses maailmas ei ole õpetusi, mis oleksid jäänud kindlaiks. Uued teooriad ja õpetused on alles sündimas, ei ole veel suutnud jõuda kaugemale aimustest, aga on juba mõtet kõigutanud vanad, millega olime nii harjunud. „Vaim ise on haavatud!“ hüüab Prantsuse tänapäeva suurim sulemees. „Meie maailm on langesmas!“ paneb sakslane oma teose pealkirjaks. „Me oleme üks, tänapäeva eurooplane seisab

üks, ilma elava surnutagi ta kõrval!“ hüüab hispaanlane. Ja tõepoolest — see, mis viieteistkümmne aasta võrra on meie seljataga, on meist niisama kaugel, on meile niisama kättesaamatu kui Asüüria kuningad ja prohvetid. Oleme päris üks! Aja, millal me olime noored, ja tänase vahel lamab sügav kuristik — ja veel niisugune, mille seinad ei ole kindlad, vaid mis end söövad alatasa kaugemale teineteisest. Mõni hüüab endpetvalt: „Ainult asjalikkus võib meid päästa!“ Aga see muutuvapalge „asjalikkus“ pole midagi muud kui tühe inimkonna, kes eneses enam ei kannu hingelisi jõude loominguks, sisemine hingedaotus. Elame kriitilisel maailmamomendil, kus pole ruumi pidustusteks. Rahvaste sõdadest ja klasside konfliktidest toidetud

pessimism on söönud Euroopa hinge.“

Need on Austria hiljuti surnud kirjaniku Hugo von Hofmannsthal'i sõnad, väljavõtted ta salajasest päevaraamatust.

Pessimism on söönud Euroopa hinge...

„Jumalateenistusel High Churchis sai mulle selgeks Anglo-Saksi hing. Laudid, tõusti pölvitati, lauldi jälle, kuulati litaaniat ja liturgiat, pölvitati,

tõusti püsti: ühise ja pühaliiku palvetamise sümbol ja kujutus? Jutlus? Ainult kümneminutiline, üksteise kõrvale ritta seatud piiblisalme, veidi moraali; kokkuvõetult: iseenesest arusaadav, lihtne kummardumine igaviku ees. Kõik oli ilma juurdlemiseta sise-miste probleemide kallal. Ja kas just seepärast polegi Inglise ja Ameerika rahvaste eluline, ajalooline edu ja saavutus nii suur, et nad on muutnud kõik probleemid välis-teks, mitte sisemisteks — ja vastavalt sellele suunanud ka oma energia? Ei ole neil tegu tunnetusteooriaga, mis seab küsimusmärgi alla kogu meie mõtlemise. Ei ole siin tegu filosoofiaga, mis vapustab olemasolemise aluseid, ei ole siin lõhkuvat ega lõhutud individualismi. Siin elatakse elu lõpuni, aga mitte surmani. Siin elatakse endastmõistetavalt. Inglismaal ja Ameerikal

Optimist.

on loomulikult ka oma probleemid — majanduslikud, poliitilised, sotsiaalsed, ka usulised ja pedagoogilised. Aga nad ei ulatu sügavale. Nad kõik pörkavad tagasi Anglo-Saksi hinge tugevamast kihist: optimistlikust elunaiivsusest. Selles peitub „Vana, armsa Inglismaa“ kindlus, selles peitub Ühenriikide endastmõistetav lootusrikkus, uus-roomaline üleolek, moodsa muinasjutu pärane ettevõtlikkus ja edu. Iga üksik inglane ja ameeriklane on ainult tilgake nende lootuskindluse lõpmatus jões, mis lootuskindlalt voolab lõpmatuseni. Ja selle jõe allikad on nende rahvaste usust ja ajaloost kasvatatud lootusrikkuses, endastmõistetavas optimismis, tema veeks aga vadgus, usk oma rahvusesse, tugev kodumaa- ja rassi-

tunne. Oma ajaloo ja oma rahva austamine ning kummardumine Jumala ees — need ongi need objektiivsed jõud, mis annavad Anglo-Saksi vaimulaadile ta lihtsuse ja jõu.“

Nii-siis: ühelt poolt Mandri-Euroopa, vananeva, end oma problemaatika juuritsemises pessimismi uputava Euroopa ikka enam ja enam valdav pessimism, mis surub pitsati kogu mõtlemisviisile, poliitikale, majandusele ja tulevikule — lootusetuse suunas. Teisalt — Ameerika ja Old-Englanti — Anglo-Saksi — enesekindel, osalt kas või pealiskaudnegi, aga ometi elujaatav ja eluvõttev optimism, mis ei lase end longu ka nende rahvaste poolt läbielatud ja ühtlasi maailma ajaloo suurimais majanduslikes kriisideski. Need on praegu maailma elumomendi iseärasused. Saksa ja Prantsuse juuritsejad pessimistid ei väsi ette kuulutamast Inglise impeeriumi lõplikku lagunemist ja Briti maailmavõimu langust. Aga see Vana-Inglismaa ei mõtlegi laguneda. Briti impeerium — jaa! — elab küll praegu üle ümberkujunemise ajajärku: side dominiionide ja emamaa vahel on seatud vastastikuse üheväärtuslikkuse alusele ja ka India-Inglise vahekorraldustatakse hoopis uueks. Kuid see on ikkagi teadlik ümberkujunemine olude nõudel, mitte lagunemine — ja seda teavad Inglismaal kõik ega näe selles protsessis midagi langetavat. Ja kuigi tütarriikide orgaaniline täisealiseks muutumine

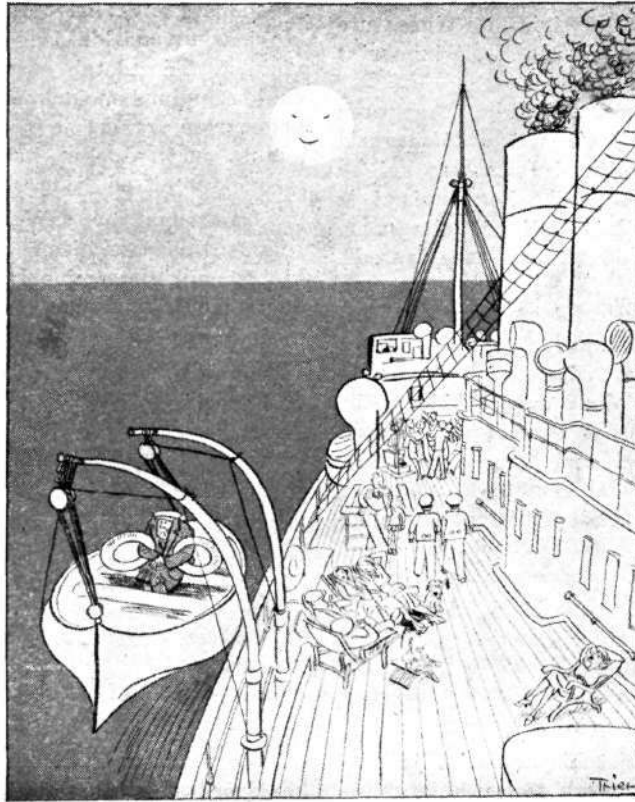
paratamatult toob kaasa ka majanduslike vahekorralduste ümberkujunemise ja Briti emamaa seab majanduslikudki suhted nendega üheväärsuse alusele ja seega langevad ära paljud senised ekspordi ja impordi soodustused ja tollita toorainete andjad ja tööstussaaduste turud — Briti optimism oskab saada ka sellest nähtusest üle valutseva väikluse: ta ei kaeba ega nukurte kaotsiläinu üle, vaid loob iseseisvaiks arenevate asemele uued asumaad. Nii kestab juba ligi 10 aastat Sudaanis pinev ja plaanikindel töö, mis peab selle maa muutma n. n. „ase-Indiaks“ ja „ase-Egiptuseks“: kunstliku niisutamise abil arendatakse Sudaan suurimaks puuvillatootjaks kogu Vanas Maailmas. Samuti sihikindlalt arendab Briti riik oma Ida-Aafrikat, endist Saksa Ida-Aafrikat ja Nyassa-maad terviklikuks hiigla-asumaaks, kes peab tulevikus olema

Inglismaale villa- ja viljaandvaks „ase-Austraaliaks“ ning liha- ja vilja-andvaks „ase-Kanadaks“. Ühesõnaga: Briti impeeriumi elujõud ja sitkus on just kantud ta optimismist — rassile iseloomulisest ja osalt nagu jumalalapselikult naiivsestki usaldusest oma enese ja oma saatuse otse paratamatu õnnetähe vastu.

*

Optimism on ladinakeelne sõna ja tuleneb sõnavormist *optimum*, mis tähendab „kõige parem“. Õpetuse või maailmavaatena mõeldakse „optimismi“ all vaadet, et ei ole kurvastuseks ega nurisemiseks põhjust — kõik on kõige paremini: kui mitte juba olemas, siis lähimas tulevikus.

„Igavene optimist“ — seda sõna tihti tarvatakse pilkavas mõttes kergeusklike inimeste suhtes. Kuid optimism iseenesest kui inimiseloomu omadus ta õiges, elulises mõttes on suurimaid iseloomu plusse, aitamas üle nii paljudest äripäeva närivaist kõhkclusist muretsemisist. Enam optimismi! — see on ameeriklaste juhtsõna — enam optimismi ja elurõõmu! Nii mitmed Euroopa kirjamehed, sotsioloogid ja lihtsadki reisijad, kes sattunud puht-yankeeliku ümbrusse, peaaegu eranditult imetlevad Uue-Maailma elanike alatist lõbusust, naerul nägude rohkust, elurõõmust pakatavate iseloomude üliküllust. „Siin on kõik nagu pühapäevased inimesed, isegi oma mured nad võtavad vastu nagu väikesed segavad toimingud üldises pühapäeva

Pessimist.

meeleolus“ — kirjutab Saksa tuntumaid sotsiologe dr. Knapp oma „Tagasivaates Ameerikale“. „Ameerika koolideski antakse parimad numbrid „elukommete“ ja „ülalpidamise“ eest mitte nii palju „viisakatele“ ja „edasi-püüdlitele ning virkadele“ kui just rõõmsatele õpilasile. Vaatlesin yankeesid kirikus: nende Jumalatki nad paluvad rõõmsasti, mitte muresnäolistena ja põrmuvaluliste nägudega nagu meie — väsiva Euroopa väsinud lapsed.“

Väsiva Euroopa väsivad lapsed... Alati on kõneldud Euroopast kui tsivilisatsiooni ja kultuuri emast. Ja nüüd ometi on eurooplased kaotamas inimese inimlikemat osa: võimet olla elurõõmus, võimet naerda.

„Optimism — see on elada ja lasta teisi elada. Optimism — see on produktiivne elurõõm, oskus elada kibedusest enese ja teise vastu, oskus loota,

mais on kõige edu alus" — ütleb dr. Knapp oma „Tagasivaates Ameerikale". „Kõiki iseloomunähtusi tuleb võtta tõsiste teguritena inimese elusaatuses, kuid tõsisem kõigist neist on oskus naerda. See Ameerikas leiutatud paradoks on tähtsaimaid ameerikaliku edu põhjusi.“

„Ma nägin 100.000 laulupidulise hulgas 100.000 valmistatud ja rahvustundest ning rahvuslauludest palveliselt härdund nägu — aga ma ei näinud rohkem naeravaid kui tubat või kakstuhat. Ja neist oli hea hulk soomlasi lahe tagant ja lätlasi.“ Nii kirjutas üks Saksa ajakirjanik oma lehes Eesti viimasest üleriiklikust laulupidust.

Kas meie, eestlased, tõesti ei oska naerda? Kas meie seas tõesti on suuremas välja „inimluse elusaatuse tõsisem tegur — oskus naerda?“ Ons Eesti inimestes tõesti kadumas elu optimism?

Kui Euroopa pärast vennatappe-sõda, haavatuna ja veristatuna, hingitses esimesi pärastõjaageid kriisi-aastaid, kuulutasid nii mitmed Prantsuse kui ka Saksa mõtlejad, et Euroopa päästajaks kommunismi ja veretu väsimuse-pessimismi lainest võivad olla n. n. „uued rahvad“ — „maailma südametunnistuse lapsed“. Uued rahvad, s. t. uued riigid, täitsidki hiilgavalt oma ülesande kommunismi-laine tagasitõrjumisel: on kaheldada, kas oleks jäänud vääramata riigikord Saksas, Austrias, Itaalias ja Prantsusmaal, kui poleks neid kommunismi-maast lahutamata olnud uute riikide müür. Neis uuttes, vabanenud riikides ei saanud olla pinda kommunismil, neis valitses sel ajal tugev rahvuslik pingeline, rahvuslik ülesehitustöö, mille mõte ja andumus tegi kurdiks kõigi klasside kõrvad petlike sosistamiste vastu.

Euroopa ülestõusmist ootajad ootavad nüüd teistki imet „uutelt rahvastelt“: nad peavad „Vanale, väsinud Euroopale“ andma noorusliku optimismi, usu heasse tulevikku. Seda oodatakse ka meilt, eestlasilt — rasketel aegadel naermise unustanud uelt rahvalt.

„Nagu Phönix ikka ja jälle tõusis uuesti ellu oma tuhast, nii võib inimene alati end uuesti üles ajada oma raskustest ja langustestki, kui tal ainult on optimismi omaenese suhtes.“ — Nii ütleb Saksa tuntumaid kirjanikke, Nobeli laureaati Heinrich Mann.

Sõna pessimism tuleneb ladinakeelsest sõnast pessimus (kõige halvem) ja tähendab üldist kalduvust kõiki asju vaadelda ja eeldada kõige halvemast vaatevinklist. Ta tuletab enamasti puht-isiklikest motiivest (külgesündinud melankoolne temperament, õnnetud elukogemused, kartus ja umbusk teiste vastu jne.). Kellele ta on kord ellu kaasa antud, selle elu edul on tõesti kammitsad jalas.

„Maailmavalu“ („Weltschmerz“) — see on ka oma sugune liik pessimismi, ent siiski rohkem kunstiliskirjanduslik ilutsemine kui vaade elule. Ta kandjad — 19. sajandi kirjanikud — olid ise oma eraelus puht-optimistid. Aga just isiklik pessimism on see kõige raskem ja koormavam üksikisikule.

Jõuda üle omaenese alahindamisest — see on jõuda optimismile, jõuda edule. Ainult julgetele ja enesekindlatele naeratab vastu edu; argadele ja end alahindajatele peaaegu ei ialgi. See on maksev nii üksikisikute kui ka rahvaste suhtes.

E. V.

Märkeid tänapäeva Hispaaniast

Mida teab suurem osa meist hispaanlasist ja Hispaaniast, kes hiljutise riigipöörde läbi tõusid kogu maailma ajakirjanduses päevakorra? Vastus võib olla ainult üks: mitte just väga palju.

Sellest lõõmava päikese, taltsutamata kirgede, apelsinide ja tsitronite maast oleme kuulnud vast niipalju, et keskajal valitses seal julmem inkvisitsioon kui kuski mujal ja rahva isu vere järele peegeldub veel praegugi härjavõitlustes. Oleme vast veel kuulnud hispaanlaste ülisuurest viisakusest, millega on maskeeritud silmakirjalikkus, Don Quijotist ja tema loojast Cervantes'est, itaallasest Christophor Kolumbusest, kes Hispaaniale avastas Ameerika ja tänu kellele Lõuna- ning Kesk-Ameerika kannavad praegu Hispaania ilmet ning kultuuri ja seega on omandanud üldnimetuse Ladina-Ameerika. Küllap oleme kuulnud ilusaist, kirglikest senjoritadestki, kes roosiga punaste huulte vahel tantsivad viisirikast ja painduvat tangot. Ja see olekski kõik.

Raske on Hispaanlast ja Hispaaniat kujutella härjavõitlusteta. Keegi tähendas kord, et härjavõitluste kaotamine tähendaks Hispaanias revolutsiooni ja võib-olla

on see maksev ka noore vabariigi kohta. Tavaliselt härjavõitlus seotakse mõne pidu- või tähtpäevaga, millest juba varakult teatavad ette kirevad kuulutused härjavõitlejate — espadode — ja härgade piltidega.

Nagu meil maadlused, nii algavad Hispaanias härjavõitlused tegelaste paraadiga. Ees ratsutab heerold, temale järgnevad espadod, nende järel abilised: capeadorid, banderillerod, picadorid ja tapetud härgade ära vedamiseks määratud hobused. Orkester paiskab areenile härjavõitlejate marsi helisid ja pärast seda, kui peopresident on ulatanud areenile härgade juure viiva ukse võtme, algab verine vaatamäng.

Alul jäävad areenile capeadorid, kelle ülesandeks on areenile lastud härga ärritada. Selleks tarvitavad nad lillakaspunast lina, mille teine pool on kollane. Capeadorid peavad olema õige väledad ja kergejalgsed, lipates baleriini plastilisusega ümber surmatoovate, teravate sarvede.

Kui capeadoride töö on tehtud, ilmuvad ratsa piikidega varustatud picadorid. Hobuse ühele küljele on asetatud härja sarvede vastu mingi madratsitaoline

kaitse. Capeadoridest vihale aetud härg vaatab alul ringi, nagu otsides endale ohvrit picadoride seast, ja sööstub siis sarvedega ühe hobuse kallale. Teravad sarved puurivad hobusekõhtu ja paiskavad ta koos ratsanikuga ümber. Sadulast väljahüpanud picador põgeneb üle areeni ümbritseva barjääri. Vigastatud hobune katsub tõusta, kuid uuesti virutab härg talle teravad sarved kõhtu.

Nüüd meelitavad capeadorid oma linaga härja hobuse laiba juurest, juhtides ta järgmise picadori juure, kes ootab ratsul oma lühikese teraga piigiga, mis sünnitab härja turja ainult valusaid pisteid. Mida metsikum ja vihasem on härg, seda suurem poolehoid saab talle osaks publikult. Näitab aga mõni sarvekandjaist arglikkust või rahuarmastust, kohe kõlavad mõnitused ja laitusavaldused. Iga corridat — härjavõitlust — külastaja tahab oma pileti eest ohverdatud veeringutega näha ikka rohkem verd ja verd...

Picadoridele järgnevad areenile banderillerod, igaüks neist varustatud kahe teravaotsalise kepiga. Banderillero meelitab looma enda poole ja kui see sarved ees kallale sööstub, hüppab banderillero surmavate sarvede eest kõrvale, torgates samal ajal mõlemad kepid härja selga, kuhu need jäävadki rippuma. Sääraselt toimivad veel mitu banderillerot.

Capeadorid, picadorid ja banderillerod olid vaid eelmänguks lõppaktile, kus areenile sammub pika mõõgaga espada. Algab inimese ja äärmuseni vihale ärritatud looma kahevõitlus, mida jälgitakse hinge kinni pidades. Pahemas käes hoiab espada punast lina, mis tal mõõga kõrval on tähtsaks võitlusabinõuks härja vastu. Viimane pöörab kogu oma tähelepanu punasele linale, joostes seega sarvedega espadast mööda, kes talle samal ajal varitseb surmahoopi anda. Harilikult saab härg surmapiste juba esimese espada hoobiga, kuid tihti ei õnnestu ka hoop ja seda tuleb korrata.

Hispaanlane.

Skits.

Harva juhtub õnnetusi ka inimestega. Ja kui ohvriks on mõni kuulus espada, siis kubisevad ajalehed veel nädalapäevad sellest toodud sõnumeist.

Härjavõitluste vastu on alustatud sõjakäike, kuid seni on need kõik jäänud tagajärjeta. Kuigi moodne jalgpall kisub endale osa corrida külastajaist, jääb suurem osa ikkagi truuks rahvuslikule verisele vaatamängule. Härjavõitluse pooldajad seletavad, et võitlev loom ei tundvatki valu. Ehk kui tunneb, siis küll õige vähe. Õnnsad on need, kes usuvad!

Hispaania ei ole kõikjal täis palmimetsi, apelsinipuhmastikke ja õisi. On kohti, kus maastik tuletab meele kõrbe. Puudub roheline ja selle elusoon — vesi, silmapiiril lainetab vaid kõrbunud lagendik üksikute kidurate taimeriigi esindajatega. Eeltoodu käib esijoonel Hispaania pealinna Madridi ümbruse — Kastiliia — kohta.

Rohkesti on imestatud selle üle, miks Madrid on asetatud säärasesse ümbrusse, kuna harilikult riigi pealinnad ühendatakse majandusliku keskusega. Keset pooltühja Kastiliia kiltmaad, eemal merest ja

Hispaanlanna.

Skits.

jõgedest, üle 600 meetri üle merepinna, on Madridil vaid see omadus, et ta asub riigi keskpunktis. Võib-olla ongi poliitilisel kaalutusil pealinna koht sinna valitud. Sääraseid asju kordub meiega päevil, nagu hiljuti Austraalias, kus sisepoliitilistel põhjustel ehitati mandrile uus pealinn Canberra samuti täiesti asustamatusse ümbrusse.

Kenast Retiro pargist olenevalt on Madrid muutunud nägusaks oasiks pooltühjas Kastilias, kus eluaset leiab 750.000 inimese ümber. Kuna Madrid ei ole tööstuslinn, on tema elutempo sootuks teissugune kui muudes suurlinnades. See algab alles pealelõunaga, kui on puhatud välja eelmise öö väsimus. Näitena võiks vaid tuua, et teatrid algavad seal alles kell ½11 õhtul, kuna kohvikud on avatud kella 3-ni öösel. Rohkesti on neidki kohti, kus võib veeta aja kuni hilise hommikutunnini, millal tavaline lõbuarmastaja madridlane harilikult heidab magama.

Madrid oli kogunemisaigaks Hispaania degenererunud siniverelisele aristokraatiale, kes tiirles kuningakoja ümber, olles õnnelik, kui leidis seal vastuvõttu. Aristokraatidel olid Madridis oma kohad, kus lasti end alamal klassil imetella. Olgu see ratsutamisel või töllasõidul Retiro pargis või jälle õhtupoolikul Poseo de Coches'el. Nüüd katsuvad siniverelised loomulikult rutiini pühkida jalgadelt Madridi ja kogu Hispaania tolmust, tundes instinktiivselt hirmu sündmuste ees, mida neile silmi ette manab sõna „revolutsioon“. Kahtlemata pakitab neil südamel ka see asjaolu, et nad kuni

viimase ajani kandsid edasi vanade Hispaania grandide uhkust, mis avaldus põlguses kõige muu ja peamiselt alama vastu. Seal ei tahetud viimse hingetõmbeni midagi teada maailma vallutavast demokraatiast.

Reisija, kes alul on külastanud Kastiliat Madridiga ja hiljem Andaluasiat Kordova ja Sevillaga, on hämmastunud sellest maastiku võlvusest, mida pakub õiteküllane Andaluusia Kastilia kõrval. See on viljarikkaim maakond Hispaanias, ammutades oma elujõu lähijooksvast Guadalquiviri jõest. Seal näeb kõikjal hõbehelisi õlipuude salku, millede vahel vilksatuvad üksikud vanad mauride lossid. Apelsinide ja akaatsiate armsat lõhna paiskub kõikjal ninasse. See on täieline õite ja päikese maa igavese rohelusega. Maa, kus hein annab kümme saaki aastas!

Kordova oma euroopalise südamega ja mauriaegse kõverate umbtänavate labürindiga eelinnadega jätab võrratu mulje. Linn upub apelsini- ja akaatsiapõõsastesse ja igale võõrale näidatakse kuulust Kordova katedraali, mis ligi 900 aastat tagasi pidi Muhamedi poolehoidjad vahetama katoliiklastega. Mošeest sai ristiusu jumalakoda.

Kaugelt taha jääb Kordovast Andaluusia teine suurlinn — Sevilla. Puudub roheline palistus, millega on kaetud Kordova majade müürid. Sevilla valge majade-rägastik annab väga reaalse kogupildi. Selle eest on linna serval hoolitsetud rikkalikult metsastiku eest. Murillo, Maria Luisa ja Paseo de las Delicias'e

pargid ja Alcazari aed lisavad väga palju linna ilu tõstmiseks, moodustades valgele kivile roheline fooni. Vanade mauride ehitatud Alcazari loss ongi see kuulus magneet, ainuüksi mille pärast mõnigi huvireisija käänab Sevillasse. See kolossaalne ehitus, vaatamata sellele, et seda on ajahamba hävitusest säästmiseks mitu korda parandatud ja ümber ehitatud, pakub oma suurte saalidega, õuedega ja aiaga suurepäraselt vaatepilti, eriti veel neile, kes tunnevad huvi mauride nikerdus- ja ehituskunsti vastu. Samuti ei jõuta küllalt imestada Alcazari seinte kirevaid mosaiike.

Kui üldiselt hispaanlannasid peetakse ilusaiks, siis on nende seast ilusaimad andaluuslannad. Kataloonia ja Kastilia naistest, rääkimata baskidest, eralduvad nad oma sihvakusega, mis on kõigile Andaluusia naistele rassiliseks omaduseks. Need on lõõmava kirega

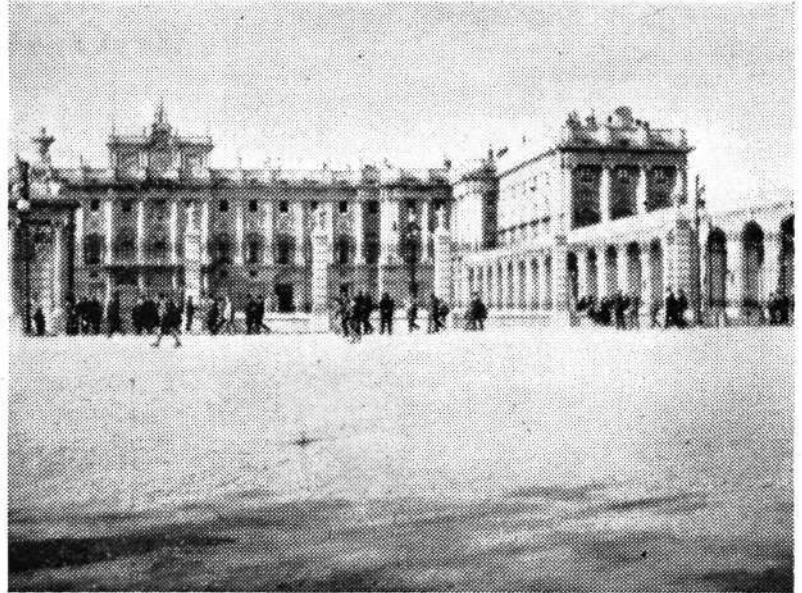

Revolutsiooniline Hispaania.

Karmenid, kes juba instinktiivselt on teadlikud oma võluvusest ja sellest rohkesti lõbu tunnevad.

Kuni hiljutise Hispaania revolutsioonini pidasid vist paljud, kel polnud erilist huvi kooliajast pärit maadeteaduse tarkusi vahetevahel värskendada, Katalooniat harilikuks Hispaania provintsiks. Kuid tegelikult on siin tegemist hispaanlasist täiesti erineva rahvaga, oma keele ja kultuuriga. Seetõttu eraldub ka kogu Kataloonia ühes pealinna Barcelonaga oma viie miljoni elanikuga muust Hispaaniast, moodustades praegu omaette riigi riigis. Ka välimuiselt ei sarnane kataloonlane muule Hispaaniale. Neil tusedail jändrikel, lühikasvulisil meestel ja naistel pole mingit sarnasust sihvakate andaluuslastega, kastiilastega või baskidega. Kataloonlasest hooab jõudu ja töötahet, millest arvatavasti ongi tingitud nende rahvuslik enesetunne, mis tihti kaldub kuni šovinismini. Muust laisklevast Hispaaniast eraldab kataloonlasi töökus, mis on muutnud Kataloonia Hispaania tööstuslikuks keskuseks. Sellest on ka arusaadav, miks Hispaania vabariigina püüab hoida Katalooniat enda küljes.

Kataloonlaste püüd iseseisvusele pole mingi uudsus. See rahvas on võidelnud sajandeid Hispaania ülevõimu vastu ja tihti on sähvanud üksikuid puhanguid rõhujate ikke kõrvaldamiseks. Muidugi oli selle eest hoolitsetud, et välisilm neist võitlusist võimalikult vähem kuulis. Kataloonia vanglad kubisesid keiserriigi päevil alati poliitilisist vangidest, keda loendamatuil põhjusil oli valitsevale korrale kahjuliku elemendina

End. kuningaloss Madridis.

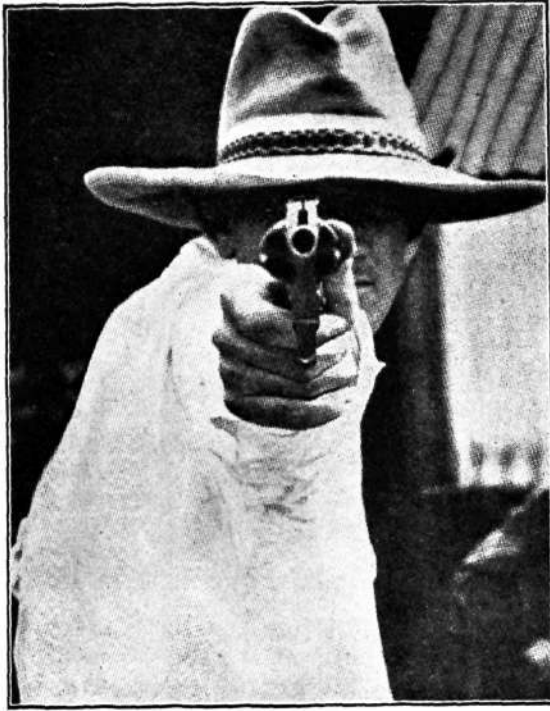
paigutatud trellide taha. Kahtlemata lööb Kataloonia end varem või hiljem lahti Hispaaniast, milleks tal on ka täieline õigus.

Kataloonia jõukuse käegakatsutavaks tunnuseks on maakonna suurlinnaks võrsunud pealinn — Barcelona. See on Hispaania suurkapitali ja -tööstuse keskuseks ja kahtlemata omandab Barcelona kaugelt suurema tähtsuse ja võib-olla isegi kuulsuse kui riigi pealinn Madrid. Juba see asjaolu, et 1929. a. korraldatud maailmanäitus, suur Hispaania tööstuse ja kaubanduse paraad, mille eesmärgiks oli öieti sidemete kõvendamine emamaa ja endiste asumaade — Ladina-Ameerika — vahel, korraldati Barcelonas, andis linnale teatud representatiivse ilme. Kuigi näitus suurtele kuludele vaatamata temale pandud lootusi ei täitnud, oli ta ikkagi Barcelonale suureks reklaamiks. Hispaanlasil näibki viimasel ajal olevat püüd Barcelonat tõsta esirinda, kuna linn esines soovivaldusega 1936. aasta olümpiamängude korraldamiseks. Peale väikese erandi on olümpiamänge seni peetud ikka pealinnades.

Hispaania senatihoone.

Üldiselt võetuna on tänapäeva Hispaania palju realistlikum kui me seda endile suudame kujutella. Võib-olla leidub veel siniverelise aadli seas neid, kes mõttelaadilt sarnanevad Don Juanile või Don Quijotile, kuid suurem osa rahvast on töökas ja rahuarmastav. See tõeliselt kena maa vanade iberlaste ja mauride ristsugutusest võrsunud rahvastikuga väärib helgemat tulevikku, niisama ilusat nagu on teda ümbritseva Vahemere ja katva taeva sina.

Mõnd täpsuslaskmisest ja täpsuslaskureist

osavuses arenenud juba nii kaugele, et 1930. aasta võistlustel ligi 1000 võistleja hulgast tuli esikohale.

See ei ole ülearune meeleületus meiegi naistele, kelledest veel paljudki kardavad püssipauku nagu vanakuri kukelaulu või mõni keevaverelisem — valget hiirt.

Möödunud sügisel tekkis Bisley ümber telkidest ehitatud laagrite linn, kus laskurid heas tervises ja meeleolus umbes kaks nädalat mööda saatsid. Ja sellest linnast võttis tunduva osa enda alla naislaskurite laager, kus valitses samuti hea ja rahuldav meeleolu.

Nii suur on huvi laskespordi vastu ja tahe sel ilusaimal ning kasulikemal spordialal kaasa tegutseda.

Öeldakse, et lugu läheb Bisleys nagu keskajal... Jah, laskmine ja laskesport olid aus juba keskajal. Laskurite gildid levisid alates 14. sajandi keskpaigast, millal vibu ja nool kui lahingrelvad ikka enam ja enam tõrjusid välja oda. Neis gildides pühendati esimeses järjekorras tähelepanu kehalisele kasvatusel ja pika aja jooksul laskmine jäi nagu kõrvalharuks.

„Oh, püha Sebastian! Sa kõigi laskurite kaitsevaim!“ hüüab Austria kapten Josef Jirouschek oma artiklis täpsuslaskurite üle. „Sa tead väga hästi, miks Sa nõnda korraldad, et suurem osa kuule ainult tühja augu õhku puurib. Kuidas näeks küll maailm välja pärast suurt maailmasõda, kui seal ühe korraliku laskuri peale ei oleks tulnud oma seitsesada „pühapäeva-kütti“. Küll oleks nüüd risti meie naistega, kui maakera peaks keerlema meesteta ...“

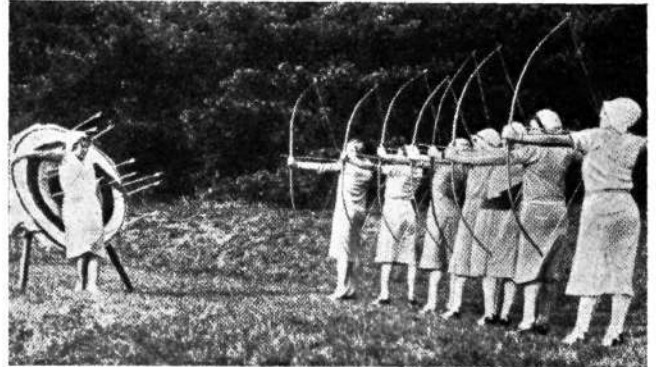
Kuidas need lood küll oleksid, kuid esimesel pildil toodud inglase mister Rymill ei kuulu küll laskurite hulka, kelle revolvrikuul puurib augu ainult õhku. Oleks ta teadnud, et ta näopilt tuleb ka „Kaitse Kodu!“ veergudele, vist oleks ta veidi sõbralisema näo teinud. Praegu ta näeb küll nii välja, nagu tahaks oma revolvrikuuli juhtida ettejuhtujale otse silmapaari vahele.

Tõeliselt on see aga Inglise laskekuninga esilask, millega avati Inglise täpsuslaskurite ühingu viimased suurlaskevõistlused Bisleys.

Siinkohal on võimatu peatumatult mööduda Bisley laskevõistlustest. Nad on samuti ülemaailmselt kuulsad nagu Derby ratsavõistlusedki. Igal aastal kogunevad sinna kokku maailma parimad laskurid, sinna tuleb kokku mõni sada laskespordi harrastavat seltsi ja peale selle tuhandeid pealtvaatajaid, kes tahavad võtta osa suurest laskurite paraadist ja jälgida suursugust võistlust Inglise kuninga auhinna pärast.

See kestab aastast aastasse juba 67 aastat järgemööda.

Ärgu olgu see ehmatusks meie naisperele, kui teadame, et Bisley võistlustest juba hulga aastate jooksul võtab osa ka õrnema soo esindajaid, ja nende naiste arv, kes meisterlikult valitsevad võistlusrelva, kasvab iga aastaga kiires tempos. Inglise ladyd on oma laske-

Ülal: Vibulaskmine — Inglise naiste lemmiksport.
All: Meie aja Wilhelm Tell.

Vibu ei loeta tänapäev enam lahingrelvaks, olgugi et on tarvis astuda hetkeks Graystoni daamide klubisse, et veenduda, kui hädaohtlikuks võib see poogen muutuda osavais kätes.

Vibupüüsi laskmine on Ameerikas muutunud daamide lemmikalaks. Selle üle ei tule õieti imestadagi. Nüüd on mehi võrdlemisi vähe ja need ei kavatse nii kiiresti purjetada abielu sadamasse, nagu „vanal heal ajal“. Nii on päris hea asi, et õrnema soo esindajad Amori relvaga teevad tegemist. Vaatamata sellele laskekirele ja -innule ei võiks selle daami enesetunne olla kuigi mõnus, kes enda kõrvaloleval pildil seadis märklaua ette oma sõbrannade nooltevihi alla.

Nendes daamide klubides, kus laskesporti harrastatakse, hoitakse kinni keskaja laskurgildide kombeist. Nagu vanal ajal, on ka neil naismeistrid (laskejuhatajad), kes klubides valju korda peavad ja laskeosavuse arendamist juhivad ja jälgivad. Loomulikult on nad ise eeskujulikud vibu käsitajad. (Kas sellest tingitult või vastupidiselt on nad rõhuvas enamuses „vallalised“.) Loomulikult on neil ka teised meistrid ja muud ametmehed.

Ainult üks ametmees, keda keskajal väga kardeti, puudub Ameerika naislaskurite organisatsioonides.

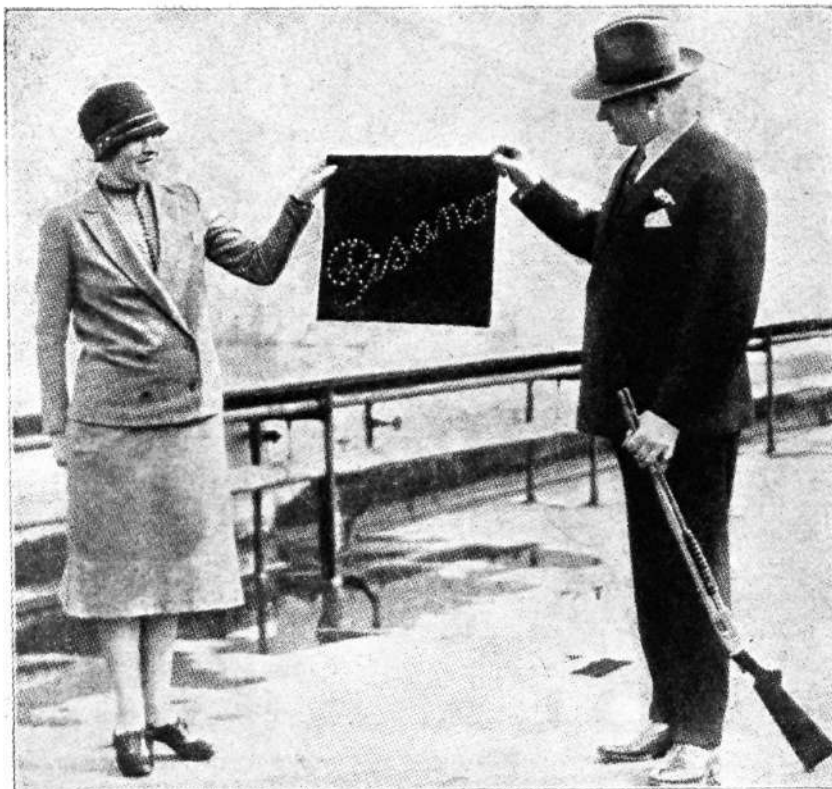
See on nimelt mees, kes oli piitsaga varustatud ja kes laskerajal mitte ainult korra ja distsipliini järele ei valvanud, vaid peaaegselt „piima järele“ lennanud noolt jälgis ja iga luhtunud lasu kohta tegi oma järelduse tabava piitsavitamisega süüaluse pihta.

Selle ameti peale valiti harilikult mehed, kes oskasid oma „portsjoni“ pipardada mõnusa ja asjakohase „saatesõnaga“, et karistusluse piinlikkus leiaks veel laiemat kaaskõla laskurite peres.

Laskmise harrastamine tulirelvadest sai alguse juba kuueteistkümnendal sajandil. Esimest korda leidis see aset Dresdeni laskurgildis, kus see võeti tegevuse kavasse.

Püssilaskurid tõrjusid peagi vibulaskurid tahaplaanile. Seitsmeteistkümnenda sajandi alul leidis juba igas Euroopa linnas laskurühinguid.

Iga-aastased joovastavad peod tõid kokku kõik laskurühingud suurtele võistluslaskmistele. Eriti just Hollandis muutusid need võistlused suurpäevadeks. Mitte vähemad suurused kui Rembrandt ja Franz Hals ammutasid oma suurimate maalide teeme laskepidudelt.

Täpsuslaskur, kes puuris kuulidega märklaua oma autogrammi.

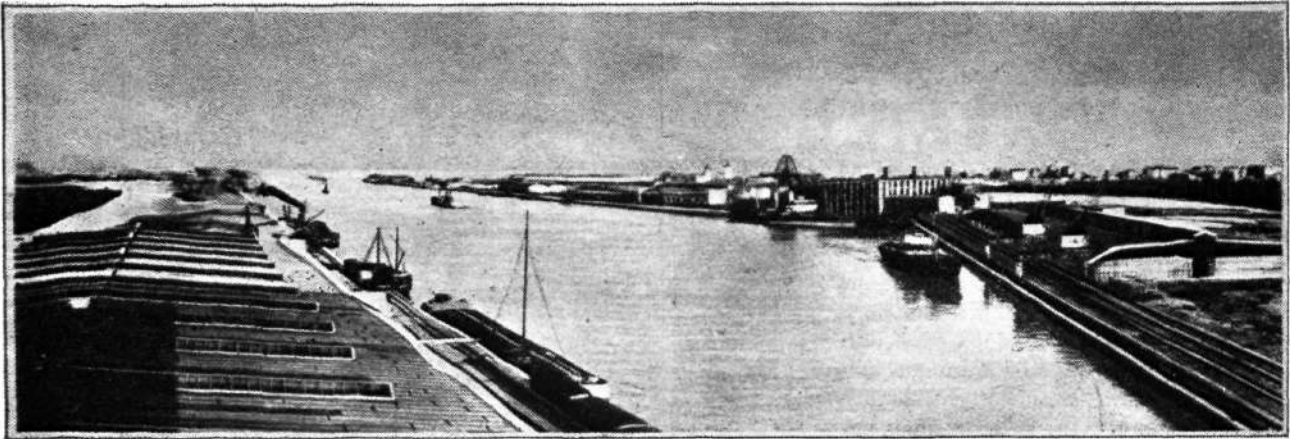
Sõjaväelaste keskel ja politsei ridades kogu maailmas leidub loomulikult palju häid täpsuslaskureid. Saagedasti kujuneb nende elukutsetega isikuil laskmine mitte üksi spordiks, vaid ka ametalaliseks harjutuseks, mis äärmiselt suurel määral pakub mõnu ja rahuldustunnet.

Ühtlasi ei ole laskmine täiesti hädaohutu spordiharu. Näiteks Telli-laskmine (v. pildil), mida harrastatakse Los Angelesi politseikoolis, ei ole juuresolijaile täiesti hädaohuta, olgugi et lasku juhib vilunud laskurmeistri käsi.

Ka parim laskur võib eksida, ka parimini ja hoolikaimalt valmistatud padruni püssirohu ja kuuli juures võib tulla ette puudusi, mille tulemuseks on eksilask, mis võib tuua saatuslikke tagajärgi.

Täpsuslaskuriks saamine ei ole kerge. See vajab rahulikku kätt, teravat silma ja palju harjutamist. On tarvis ka märki õigesti haarda. Ja seda ei õpi mõni laskur kogu oma elu jooksul kätte.

Kuid õiget olukorra hinnangut ja eesmärgi tabamist ei ole üksi laskmise juures tarvis. See on nõutav kõigis elujuhtumeis...

Gdynia sadam 1930. a.

GDYNIA - POOLA AKEN MERELE

Meie päevil ei ole enam palju üllatavat uute linnade loomises mõnede aastate ja koguni mõnede kuude jooksul. Nii on sündinud ka Gdynia, uus Poola linn ja Baltimere sadam, olles kujunenud viie-kuue aastaga kohaks, kuhu sisse sõidavad suured laevaliinid, murdes truudust vanale Danzigile, kes neid senikaua hulk aastaid on teeninud. Alles hiljuti veel väike kalurikülake väevalt 400 elanikuga, Gdingen, kilomeetrit paar-kümmend põhja pool Danzigist, soodesse vajuv, mahutab meie päevil juba 40.000 elanikku ja kavatses pikapeale tõmmata kokku 100.000, milleks juba algusest peale kõik ettevalmistused on tarvilusel. Sinna juure sadama sissesead, milline lõplikul kujul teostudes pärib suurima Baltimere sadama nime.

Teadupärast nõutas Poola endale rahukonverentsilt Versailles's Danzigi sadama, et omandada pääsu merele. Kuid sakslast Danzigit ei sobinud anda Poola alla ja seepärast löödi liitlaste poolt eriline Rahvasteliidu alla kuuluv Danzigi vabapiirkond, milles Poolale anti sadama kasutamise soodustusi. Seal juhtus aga väike takistus — 1920. aastal, millal Poola enamlaste vägede vastu võideldes elas kibedaid päevi, takistasid sakslasist töölisel Poola sõjavarustuse lossimist Danzigi sadamas. Sellest hetkest peab lugema sadama asutamise mõtte päritolu. Plaanide väljatöötamisel ja tööde alustamisel leidis kavatsus hukkamõistu ja mahategemist, seda eriti Danzigi linna poolt, kuid kõigile väidetele vaatamata asuti tööde läbiviimisele. Ei aidanud mingid pakkumised Danzigi poolt ega majandusmeeste kalkulatsioonid. Lõppeks veel üldine söestreib Inglismaal 1926. a., mille järele Danzigi sadama sisseseaded ei olnud küllaldased kogu nõutud Poola (Ülem-Sileesia) kivisöe väljaveoks, see

andis Poola võimudele jaatavale otsusele lõpliku punkti asetamise julguse.

Siiski peab arvestama veel üht põhjust, ja see oleks puht-poliitiline. On ju üldiselt tuntud, et Poola ligem naaber Saksa ei suuda andestada n. n. Poola koridori olemasolu ja igal parajal ja ka mitteparajal juhtumil püüab väljendada selle püsijäämise võimatust. Luues suure linna ja suurejoonelise sadama, mis kiiresti aitab kaotada veel viimseid mittepoola jälgi sellest rajoonist, ei ole enam nii libedasti läbiviidav koridori tagasiandmine, kui see kord peakski kuski konkreetsemalt kerkima päevakorra.

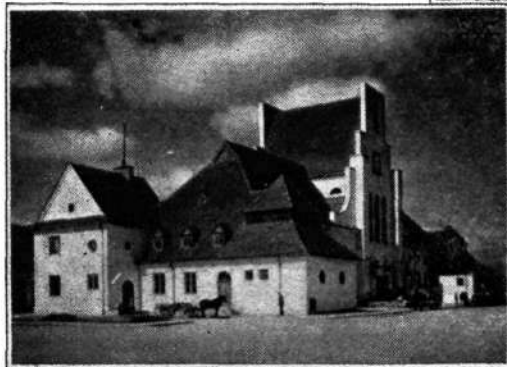
Gdynia geograafiline asend meelitab küll sadama asutamisele, kuid teisest küljest puuduvad seal igasugused looduslikud eeldused seks. Maa poolt palistatud küngaste ahelikust, mereteede läheduses, puudus tal sadama loomiseks vajaline sügavus, mis kunstlikult saavutati, kaevades basseiniid kohe maale, et sellega saavutada soise pinna kuivatamist. Teisalt tuli sadamat kaitsta lahtise mere vägevate lainete vastu, milleks üle 1500 tsemendimüraka, neist igauks väikese maja suurune, tuli heita merre kaitsemuuli loomiseks.

Gdynias on kõik kunstlikult saavutatud. Oma ajal kuiv maa on muutunud basseiniideks, meri seevastu on asendunud eeskujuliste promenaadidega. Alatud juba 1921. a., muutus töö alles 1924. aastal kiiremaks ja ka tagajärjekamaks. Juba ulatuvad basseiniid üle 220 hektari, sadamakaide pikkus tublisti üle 8 km. Angaariid, arvult 9, leiavad kasutamist tehnika viimaste sisseseadete kaasabil, samuti kui eriline riisiladu ja suurejooneline külmutusmaja. Ujuv dokk võtab vastu laevu kuni 4000 tonni, et neid parandamiseks kuivale tõsta. Sadamat külastanud laevade arv, alles 1925. a. 85, on

tõusnud 1929. aastal 1567-le, kaupade läbikäigu ümarguselt asetades kolmele miljonile tonnile. Iga päev toob 45 rongi kivisütt Gdynia sadamasse, mille sissesead nüüd suudab rahuldada kõiki nõudeid.

Seega on Gdynia juba tõusnud tähelepanu väärivasse olukorda. Mitmed suured Atlandi laevaliinid, samuti kui Daani ja Poola oma kompaniid, on sadama valinud oma baasiks ja väljarändajate-vool, oma ajal suunatud Hamburgi või Bremeni kaudu, läbib nüüd juba Gdynia. Kuid need arvud ei ütle palju, kui ei olda teadlik, mida uus sadam võib ehituste lõpule jõudes.

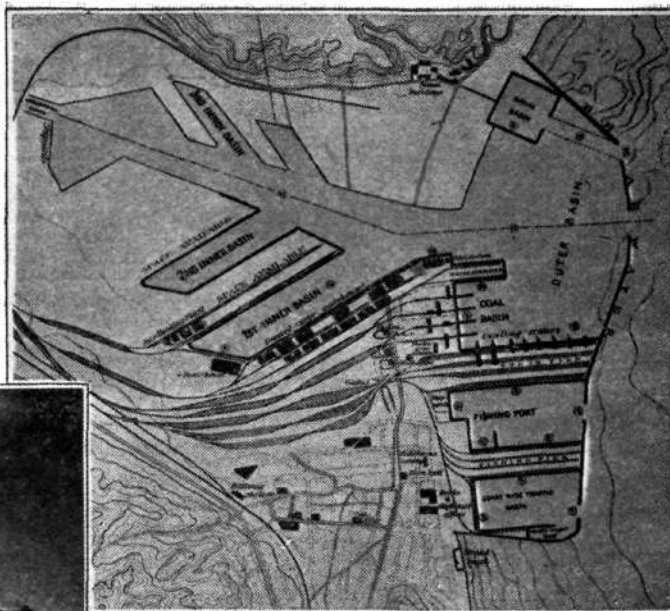
Sadama-kaide pikkus on 13 km, 450 ha basseine, läbikäik 15 miljonit tonni, seega 40.000 tonni päevas. Uus raudtee on ehitamisel, ühendades 570 km pikkuse otseliiniga Ülem-Sileesia õilväljad Baltimere kallastega. Muidugi maksab selline ettevõtte raske raha. Juba üle poolteise miljoni sloti on Poola riik

ja jaamahoone.

sadama ehitamiseks kulutanud, teine niisama palju raudteele. Ja kuigi need kulutused on väga produktiivsed, ometi rõhuvad nad raskesti Poola eelarvet.

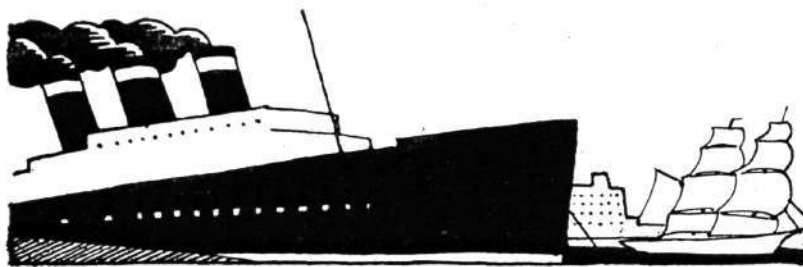
Tugeva võistleja tekkimine on Danzigis loomulikult mananud esile suure ärevuse. Danziglased pidid oma ajal vähese vabaduse kitsenduse puhul säilitama kõik majanduslikud hüved, mida suurriigi sadama peremeeste õigus võimaldab. Nüüd on hulk kasusid libisemas käest, kuigi teatava määrani nende eneste süü läbi. Siiski näitavad Poola statistikud, et kõigele vaatamata on praegune Danzigi kaubanduslik läbikäik ennesõjaaegsele kõrvutatuna ikkagi suurem ja võib veelgi kasvada. Kaks sadamat ei ole 30 miljoni elanikkonnaga riigile, kus tegevus on täies hoos, sugugi palju, lausuvad nemad. Teisiti siiski eksperdid. Praegune Danzigi läbikäik on 8,5 miljonit ja Gdynial — 3 miljonit tonni.

Gdynia sadama plaan

Danzig on ehitatud 21 miljoni tonni läbilaske võimalusega, ja Gdynia valmiks 15 miljonile tonnile. Selleks, et leida täielist kasutamist, peaks seega Poola väljavedu tõusma kolmekordseks. Kindlasti öelda

praegu, et see võiks nii edeneda, on rohkem kui raske, kuigi selle täitumine ligemas tulevikus on kaunis kahtlane. Väljudes sellest võib ju täie õigusega küsida, kas praegusel majandusliku kitsikuse ajajärgul on keegi õigustatud suuri varasid selliselt kulutama ja asutama uue sadama Baltimere, milline küll ükskord võib oma sisseseadelt võimsaimaks sadamaks kujuneda, siis ei tohi küll ei eitavat ega jaatavat vastust anda. Kuid võttes hinnangu aluseks selle sammu rahvusliku iseteadvust arendava mõju tuleb täielikult tunnustada poolakate järjekindlust ja head tahet sellise raske ülesande läbiviimisel, mida uuesti tärpanud riigilt küll keegi ei julgenud loota. Kuid Poola on näidanud oma jõudu ja oma võimisi ka tehnilistes oskustes ja on tõestanud, et tal on võimalused palju suuremad kui seda seni keegi oleks uskunud.

Mootorsõidukid

ja nende tähtsus eraelus ning riigikaitseteenistuses

Auto, omnibus ja mootorratas on muutnud pildi liikumises, saanud moodsa aja inimese igapäevaseiks ühenduse pidamise vahendeiks ja on tähtsad tegurid kui rahvamajanduses nii ka riigikaitstes. Eestigi suuremates linnades on auto sõiduabinõuna hobust välja tõrjumas, raudteel lähneb ka meil raskeks võistelda reisijate- ja kaubaveos moodsa liikumis- ja veoabinõu — mootorsõidukiga. Välismaadel tehakse suurejoonelisi katseid „motoriseerida“, s. o. paigutada mootorsõidukitele suu- femaid väeosi, et kergendada ja kiirendada nende paiskamist ühest kohast teise, nagu seda nõuab olukord sõjategevuses.

Tallinnas korraldatav mootorsõidukite näitus peab andma pildi nendest jõuvankritest, mis meil tarvitusel. Sel puhul poleks liigne heita pilku nende moodsate liikumisabinõude arenemisele üldjoontes.

Mõte ehitada jõuvanker, mis liiguks roobasteta teel, kuulub Newtonile, ke 1663. a. tahtis ehitada auruga käiva jõuvankri. Kuid kuulsal õpetlasel see katse ei õnnestunud ja tema idee teostas 1769. a. Cugnot, kes ehitas esimese auruauto. Sõiduk oli aga liig raskepärane ja Raffart ehitas 1881. a. auto, mis pandi liikuma elektriga. Sõiduk küll liikus, kuid praktiline polnud ta sugugi, sest ei saadud kuidagi lahendada elektrienergia varumist pikemaiks sõitudeks.

Auto sai hakata arenema ja välja kujunema alles siis, kui jõuallikana võeti tarvitusele bensiinimootor. Inglismaal ehitati 1870—1885. aastate vahel mootorratas, mille konstrueerimisel aluseks võetud ideed on püsinud ka tänapäeva moodsa mootorratta konstruktsioonis. Esimese bensiinimootoriga töötava auto ehitasid Benz ja Daimler 1886. aastal ja seda aastat võib pidada moodsa auto sünniaastaks, sest sellest ajast peale auto- sõidukid on arenenud suunas, mille lõpp-punktiks on praegune auto.

Otstarbekohasema kuju ja mitmesuguste tehniliste peensuste kõrval on auto arenemiskäigus olnud tähtsaid küsimusi kiiruse suurendamine. Esimesed autod võisid liikumiskiiruse poolest võistelda vast ainult keskmise jalakäijaga. Kuid juba 1902. aastal inglane Alec Winton oma konstrueeritud autoga sõitis kilomeetri pikkuse maa-ala 32 sekundiga, mis oli sel ajal uskumatu kiirus. Siis tuli Vanderbilt oma Mercedes-autoga ja kattis kilomeetri 25 sekundiga. Seegi rekord ei püsinud kaua, sest bostonlane Louis Roth sõitis kilomeetri 22 sekundiga ja püstitas uue maailmarekordi kiirsõidus. 1911. a. sõitis Brown 10 inglise miili 5 minutiga.

Kõik need kiirusrekordid purunesid, kui auto-võidusõiduteele tuli norralane Sig Haugdahl. Aprillikuus 1922. a. kattis ta 3 miili ühe minutiga ehk ühe kilomeetri 12,5 sekundiga.

Seega oleme jõudnud juba käesolevasse aastaküm-

nesse, kuid ühtlasi ka välja praktilisuse piiridest, sest igapäevase elu tarviduste rahuldamise mõttes niisugusest sõidukiirusest ei ole enam mingit kasu.

Auto kiirusrekorde võime vaadelda kui huvitavaid katseid ja sportlikke saavutusi. Eriti just seepärast, et näib olevat saavutatud inimlikkude võimaluste piir maapinnal liikumise kiiruses.

Kuulus võidusõitja major Segrave ehitas „Sunbeam“, suurima võidusõiduauto, mida maailm seni näinud. Autol oli 2 mootorit, kumbki 500-hobusejõuline, sõiduki pikkus oli 9 meetrit ja laius 1,8 meetrit. Selles hiiglamasinas oli nii vähe ruumi, et ainult üks sõitja leidis istekoha — kogu autokorpuse täitsid masinaosad.

Major Segrave sõitis selle autoga kilomeetri 11 sekundiga, saavutades tunnis 330 kilomeetrit. Kiirus oli nii suur, et keegi pealtvaataja, kes auto möödalen damisel parajasti pilgutab silmi, üldse ei näinud autot. Kuna auto lendas 90 meetrit sekundis, oli ta juba kaugel tolmupilve kadunud, kui pealtvaataja silmad jälle avas.

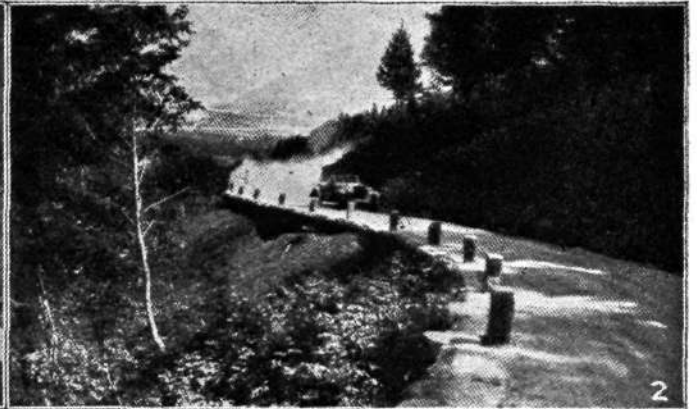
Segrave maailmarekord ei jäänud kauaks püsima, sest Ray Keech saavutas varsti tunnis 332-kilomeetri- lise kiiruse ja kaotas oma loorberid Frank Lockhardile, kes 376-kilomeetrilise tunnikiirusega sõitis surma. Lockhardi masin „Stutz Black Hawk“ purunes kildudeks, sest pöörase kiiruse juures juht kaotas valitse- misvõime oma masin-hiiglase üle. See teisi ei hirmu- tanud ja läinud aastal Campbel sõitis oma autoga „Sinilind“, mille mootorid arendasid 1450 hobusejõudu, tunnis 395 kilomeetrit!

Kas võib minna veel kaugemale, kas kiirus maapin- nal liikuvatel sõidukitel võib veel tõusta lõpmatuseni?

Nagu tähendatud, niisugusest kiirusest ei ole prak- tilist tulu. Seda kiirust võib saavutada ainult Floridas Dayton Beachis, kus on maailma parim autosõidutee. Kilomeetrite pikkuselt ulatub seal lai, laudsile rand, mille liivane pind on nii kõva, et harilik auto jätab sinna vaevaltmärgatava jälje. Seal ei ole mingeid takistusi ega käänakuid, ei ole karta teisi sõidukeid ega inimeste allajäämist. Igapäevases elus on võimatu sõita niisuguse kiirusega. Kuid ka sealgi tuleb piir kiirusele.

Vanajutuna kõneldakse, kuidas reisija, kes teadis, et tal teatud maapikkuse ärasõitmiseks kulub pool tundi ühe hobusega, laskis sõiduki ette rakendada kolm hobust ja arvas, et siis ta võib sama maa ära sõita kümne mi- nutiga.

Samuti talitavad ka võidusõiduautode ehitajad. Nad võtavad kerge sõiduki ja ehitavad sinna sisse mää- ratu tugeva mootori. Siis antakse sõiduk hulljulge juhi kätte, et ta murraks oma kaela või püstitaks uue rekordi. Automootorite jõud tõusis ka iga aastaga, kuni Segrave auto omas 1000 hobusejõudu. Kuid auto kii-

Vaateid välismaa autoteedele.

Harju maleva Rapla malekonna Kabala kompanii vanim maleolane Jaan Tramm 70 a. vana. Õppustel ja muudel kogunemistel siiski esimesi.

rus tõuseb õige vähe, võrreldes mootorijõu kasvuga. Peab pidama meeles, et kiiruse tõusuga kasvab ka õhuvastusurve, millele auto peab võitma. Segrave 1000 H. P. autol kulub pool mootorite jõust, s. o. 500 H. P., täielikult selleks, et võita õhuvastusurvet.

Kuid kiirusele panevad piiri ka puhttehnilised põhjused. 300-kilomeetrilise kiiruse juures autorattad teevad minutis 2000 ringi. Sellele kiirusele ei taha enam

vastu pidada rataste metallosad ega kummid. Ka materjali vastupidavusel on piir.

90—100 kilomeetrit sekundis — see kiirus ületab ka inimese reageerimisvõime. Teatavasti on tarvis $\frac{4}{10}$ sekundit selleks, et inimene mingi mulje ajude kaudu vastu võtab ja sellele vastava käsu musklitele edasi annab. Selle aja jooksul tormab auto edasi ligikaudu 50 meetrit. Kui niisuguse kiiruse juures auto kaldub natukegi kõrvale oma õigest sihist, lendab ta millegi vastu puruks enne kui juht jõuab teha vajalist käeliigutust auto õigele teele juhtimiseks.

Kiiruse juures üle 200 kilomeetri tunnis valib moodne inimene oma sõiduteeks parem juba õhu, s. o. kasutab lennumasinat. Auto jääb mõõduka kiirusega liikumiseks maapinnal.

Eestis määravad auto sõidukiiruse maanteed, mis ainult pikkamööda paranevad. Meie teedel on kardetav arendada meie harilikkudegi autode maksimaalset sõidukiirust. Meil pole ka põhjust kahetseda, et meil ei ole neid, kes tahaksid rünnata kiirus-maailmarekord. Meid huvitab auto niipalju, kuipalju see võib hõlbustada meie igapäevase elu liiklemist ja võib kasulik olla riigikaitse mõttes.

Auto head ja vead igapäevases tarvitamises on üldiselt teada. Kuigi meie võime juba sõita kodumaa bensiiniga, ei ole auto meil muutunud ega vist muutu lähema aastakümne jooksul niisuguseks rahvalikuks liikumisabinõuks nagu ta seda on näiteks Ameerika Ühendriikides. Meile on autosõit siiski veel liig kallis lõbu, välja arvatud veoautod ja omnibuseühendused.

Riigikaitse mõttes aga on autode arvu kasvamine Eestis väga soovitatav. Moodsa aja sõjas peab kogu rahvas kõigi kasutada olevate abinõudega osa võtma riigikaitsest. Samuti kui mobiliseeritakse elav inimjõud, mobiliseeritakse sõja korral ka mootorsõidukid kaitseväge jaoks. Vabadussõja ajal võeti kaitseväge jaoks kõik eraisikute kõlvulised sõidukid ja nii mõnigi auto, mis seni oli olnud kodanikul ainult isiklikeks lõbusõitudeks, aitas kaasa sõja võidurikkale lõpule viimiseks. Vajadus sideme pidamiseks, kiireks liikumiseks ja varustuse veoks nõuab sõjaajal suurt arvu mootorsõidukeid. Riigis leiduvad autod moodustavad reservi, millest sõja korral saab mobiliseerida mõndki vajalist.

Kaitseliidu üleriiklikest maadlus- ja tõstevõistlustest osavõtjad ning kohtunikud.

Muljeid kaitseliidu üleriiklikest raskejõustiku võistlustest

Pühapäeval, 3. mail k. a., lõppesid Tartus kaks päeva kestnud kaitseliidu üleriiklikud raskejõustiku võistlused Greeka-Rooma maadluses ja tõstmises.

Võistlustel oli esindatud 9 malevat 120 võistlejaga, kellest suurem enamus maamehed, algajate klassi võistlejad. See võistlejate üldarv oleks veelgi suurem olnud, kui mitte veeuputuse hädasoht ja sellega ühenduses rohked majanduslikud raskused ei oleks kodukohtadele köitnud ning seega võistlustest eemale hoidnud kaunike arvu tüsedaid raskejõustiklasi maalt.

Vähemate vendade seas paistsid silma mitmed Eesti suurused raskejõustiku alal, kellest algajad said hea õppetunni.

Võistlused olid ette nähtud talvise töö tulemuste kokkuvõtuna, sest raskejõustiku alal on viimase kahe aasta jooksul kohtadel rohkesti innukat tööd tehtud ja suudetud selle ala vastu huvi tõsta.

Näib, et raskejõustik on just see alus, millele maal tugeneb kehaline kasvatus. Kui mitmed teised kehalise kasvatuselised alad, kas või kergejõustik, mängud jne. ei suuda tarvilisel määral maameeste ridades äratada huvi ja eemale peletada eelarvamisi ning viia veendumusele, et rasket kehalist tööd tegijale põllumehele on kehaline kasvatus niisama tarviline kui kontoripuldi taga töötavale ametnikule, siis raskejõustiku abil tasapisi, kuid järjekindlalt rajame maal teed kehalisele kasvatuselise laiemas masstaabis. Sama mees, kes talvel töötab tõstekangiga ja maadleb, astub ka suvel kergejõustiklaste sekka, tõukab kuuli ja heidab ketast ning

aegamööda huvitades ka teistest aladest muutub suureks kehalise kasvatuselise „jüngriks“.

Äsja möödunud võistlustel olid aasta jooksul tehtud edusammud silmnähtavad. Neljakümne mehe võrra suurenenud võistlejate arvu kõrval paistis silma meeste julge ja kindel esinemine ning korralik tress. Kui möödunud aastal maadlusmatil oli heitlemas rohkesti mehi harilikes kergejõustiku pükstes, siis möödunud võistlustel oli sarnaseid mõni üksik. Suur enamus oli aasta kestes soetanud korralikud maadlustrikood ja jalanõud.

Maadluse ja tõste tehniline külg ei olnud kaugeltki enam nii konarlik kui eelmisel aastal. Olid välja kujunenud nii mitmedki omapärased võtted, millega vastaseid seljati.

Eriti tõstmises tehniliselt puhtalt algajate klassis töötasid Valga maleva mehed, mis tuleb kirjutada meie parima tõstja, vanameister Alfred Neulandi, arvele, kelle kindla käe alt poisid olid läbi käinud.

Võistluste eel oletati tugevat konkurentsi Tallinna ja Tartu malevate vahel meister-maleva nime pärast. Kuid Tallinna väljavaated vähenesid, sest meeskond oli komplekteeritud edasijõudnute klassi meestest, kuna algajate klass oli peaaegu tühjaks jäetud. Seega esinesid järgmiste kandidaatidena Harju ja Valga malevad.

Tugevas töös möödusid kaks võistluspäeva, mille järele selgus malevate paremus: I Tartu malev — 95 p., II Harju — 66 p., III Tallinna — 57 p., IV Valga — 37 p., V Pärnumaa — 27 p., VI Sakalamaa — 14 p., VII Järva — 8 p., VIII — Tartumaa — 6 punkti.

Möödunud võistlused andsid eriti maameestele tub-

lihti hoogu ja järgmistel võistlustel on linnameestel ees töök tööd loorberiteni pääsmisel.

Ees on suvi ja linnades harilikult jääb soiku raskejõustiku tegevus. Maal on aga ümberpöörduvalt — suve tulekuga ei tohiks sel alal tegevus katkeda, sest värske haljas muru kui loomulik, looduslik maadlusmatt peaks veel rohkem mehi selle ala harrastamisele ahvatlema, eriti nendes kohtades, kus puudusid korralikud maadlusmatid. Ka tõstmise õhtuti, pärast päevatööd, kus hulgana tullakse kokku, peaks ka suvisel ajal küllaldast huvi pakkuma.

Raskejõustiku tarvete soetamisele on asunud maaüksused, milline nähtus on tervitatav. Nii näiteks ühes Harju maleva üksuses on mehed omavahel raha kokku „klappinud“, makstes seitse krooni mehe pealt, ning soetanud maadlusmatti. Tartu võistlustel viibides telisid paari maleva üksuste mehed vabrikust oma üksustele tõstekangid.

See kõik näitab järjekindlat huvi tõusu. Jääb soovida edu ja õnne ning raugematut püsivust ja tahet kõigile kaitseliidu raskejõustiklasile ning nende juhtidele edaspidises töös.

P

Prantslaste vaateid Eestile kümne aasta eest ja nüüd

Nende ridade kirjutajale juhtus hiljuti kätte prantsuse professori Bernard Lavergne'i poolt 1921. aastal kirjutatud raamat „Le Principe des Nationalités et les Guerres“ (Rahvuste printsiip ja sõjad), milles on avaldatud mõningaid arvamisi ka eestlasist.

Olles leidnud, et ukrainlaste rahvustunne pole „ei küllalt tugev ega ka küllalt püsiv“ poliitiliselt iseseisva riigi loomiseks, lausub autor edasi:

„Mis on õige Ukraina suhtes, see on veel enam õige teiste Venemaa osade suhtes, nagu Leedu, Eesti ja Läti*) Baltimere rannikul, kus elavad soome sugu rahvad, ja Tauriida või Kubani provints Musta mere kaldal, kes üksteise võidu proklameerivad oma tahet autonoomia saavutamiseks. Kuid neil provintsidel puudub kõik selleks, et suuta kujuneda iseseisvaks riikideks: küllaldane rahvaarv ja külladased rikkused, küllalt pikk ajalooline traditsioon, tehniline enesevalitsemise võime, ja isegi tõeline rahvustunne.“

Sääraselt võis kirjutada ainult isik, kes ise polnud Eestis käinud ja kel eestlasist oli koguni ebaselge ettekujutus.

Üks teine prantslane, h-ra Henri de Monfort, kes juba paaril korral Eestit külastanud, andis läinud aasta oktoobris Pariisi suurima päevalehe „Le Temps“i veergudel meile koguni teissuguse hinnangu.

*) „Need kaks viimast provintsi tunnustati Pariisi konverentsi poolt 24. jaanuaril 1921. a. iseseisvate riikidena „de jure“. Kuid riikide loomine mitte-millestki ei seisa ometi liitlaste võimuses. Need „riigid“ jäävad sümpaatseiks fiktsioonideks kuni päevani, mil praegusest kaosest väljapääsnud Venemaa need rahvad neile mõningate lihtsate regionaalsete vabaduste andmisega rahuldab. Kui aga võtame Gruusia, selle asiaatliku riigi, kus elab küllalt aktiivne ja intelligentne rahvas ja kus on olemas rikkalikke loodusvarasid, siis on selle tunnustamine täieliselt õigustatud.“

„Eesti poliitika orientatsioonid, kirjutab ta muuseas, pole vähem kindlad kui Soome omad. Et suuta kõike seda vastavalt hinnata, selleks tarvitseb vaid peatuda selles hurmavas Tallinnas, mis on võib-olla kõige ilusam linn Baltimere idarannikul, ja kuulata seal selle oma rahvaarvult ja pindalalt väikese, kuid oma kõrge moraalse jõu eeskujult suure maa juhtivaid isikuid ja haritlasi. Kandes kaheksasada aastat võõra võimu survet, suutis eesti rahvas siiski säilitada oma keele, oma kombed ja oma rahvusliku iseteadvuse. Saades rippumatuks, ehitab ta targalt ja järk-järgult üles oma riikliku korra, hävitades mõõduka maareformiga tuleviku tarvis ära kõik võimalused enamlikuks propagandaks, kindlustades ettevaatliku majandus- ja rahanduspoliitika oma kullaalusele rajatud rahaüksuse (Eesti krooni) stabiilsuse, korraldades soliidset oma kaitseväge, kuna aga tugevalt organiseeritud kaitseliit valitsusele annab võimaluse, kui seda vaja peaks olema, korda hoida jalul kaitseväge abita, kelle otseseks ülesandeks on piiri kaitsmine. Seda kõike on eesti rahvas teinud vähimagi agressiivse tagamõtteta välisriikide suhtes.“

Kogu Eesti poliitikas on domineerivaks ideeks iseseisvuse säilitamine. Otsekoheselt rääkides, siin tundub kõikjal, nii linnades kui ka maal, et see rahvas igapähe vastu, kes ta iseseisvust peaks ähvardama, üksmeelselt üles astub ja ennem end laseb tükkideks raiuda kui et ta oma õigusest oma vabaduse peale mõtleks loobuda. Võiksin öelda, et siin valitsev vaim on väga ligidane sellele, mis mõned sajad aastad tagasi õhutas üles Šveitsi kantoone, kui nad nägid, et nende hiljuti kättevõidetud vabadust neilt jälle taheti röövida. Kuid seda siin ei affišeerita, sellest siin hoobeldes ei karjuta, seda siin vaid tundub, ja nii on see palju liigutavam.“

J. Junkur.

SOOMUSLAEV „OSLJABJA“ HUKKUMINE

EPISOOD TSUŠIMA LAHINGUST

Soomusristleja „Osljabja“ lasti vette 1898. aastal ning Tšušima lahingu ajal loeti teda veel uute laevade hulka. Ta oli kolme korstnaga, umbes 13.000 tonni suur, nägus ja uhke laev. Laeval oli 5 miiniaparaati, 4 kümnetollist suurtükki, mis ära peidetud soomustornidesse, 11 kuuetollist kasematt-suurtükki, 20 kolmetollist ja niisama palju 47-millimeetrilist suurtükki.

Ristleja juhiks oli I järgu kapten Behr, põline vanapoiss, keskmise kasvuga, umbes 45 a. vana. Tema laia suud katsid paksud pruunid vurrud. Lõuga kattis kaheharuline hall habe. Tema pilk oli külm ja kalk, mida veidi pehmenaldas helesinised silmad. Armastas hästi süüa, suitsetas palju, kuid ei tarvitanud sugugi alkoholi. Rõivastus alati frandilt ega jätnud kunagi juhust kasutamata, kui teda kutsuti seltskonda, kus viibis ka daame. Kõrgem merevalitsus luges teda andekaks ja vilunud merimeheks. Kõneles puhtalt inglise, saksa ja prantsuse keelt.

Oma alluvate suhtes, keda tal laeval oli 900, oli ta nõudlik ning norija. Distsipliini nõudmise mõttes väärilis ta kiitust. Laeva hoidis ta alati ja igal juhtumil korras. Igal pool valitses ideaalne puhtus.

Soomusristlejal „Osljabjal“ asus ka 2. soomusristlejate divisjoni komandör admiral von Felkersam. Madrused hüüdsid teda lihtsalt „Filksaks“. Ta oli heasüdamlik inimene. Armastas naljatada madrustega, kuid, olles koormatud staabitöödega, laeva sisemistesse asjadesse end ei seganud.

Veel suurema populaarsuse meeskonnas omas flagman-tüürimees alampolkovnik Ossipov. Ta oli vana, kuivetanud mees, kuid hoolimata kõrge vanadusest paistis ta oma elavate liigutuste ning kõnnaku tõttu noorena. Oma eluajal oli ta kõik maailmamered läbi sõitnud. Elumurede jälgedena oli ta näol kuus suurt kortsu. Ta oli niivõrd heasüdamlik inimene, et ohvitserid tema nähes ei sõandanud madruseid lüüa. Teda armastasid madrused ja hüüdsid teda „habemeks“.

* * *

Admiral von Felkersamiga juhtus teel õnnetus. Aprillikuu esimestel päevadel ta haigestus. Lähenedes sõjategevuspiirkonnale võttis ta haigus tõsisema iseloomu. Lõpuks, 11. mail, s. o. kolm päeva enne otsustavat lahingut, ei suutnud ta enam haigusele vastu panna. Ta suri. Admirali lippu ei lastud aga leinatäheks mastist alla. Vaenlane ei tohtinud saada teada meie juhi surmast. Admiral Roždestvenski staapi oldi aga von Felkersami äkilisest haigusest informeeritud ja kokkulepitud salatelegrammiga anti teada tema surmast. Admiral Roždestvenski vastas: „Jätta kuni Vladivostokini!“

Admiral von Felkersami surnukeha pandi tsinkkirstu ja paigutati laeva kiriku Vladivostokki jõudmiseni, kus ta maamulda pidi sängitatama. Peeti hinge-

palvet. Meeskond kahvatu näoga seisis palvel. Admiral von Felkersami surmale enne lahingut vaadati kui kurjakuulutavale ennustusele, mis pidi kogu laevastikule saama saatustlikuks. Ja see painajaline arvamine ei kadunud ühegi hingest enne kui jaapanlastega puututi kokku.

Teiste laevade ohvitserkond ja meeskond nägid „Osljabjal“ edasi lehvimas admirali lippu ega teadnud midagi juhi surmast. Ei teadnud sellest ka vaenlane, kui avas suurtükkidest marutule ristleja pihta.

Admiral von Felkersami surmaga läks ristlejate divisjoni juhtimine I järgu kapten Behri kätte. Jaapani sõjalaevastiku vaatepiirile ilmumisel ei teinud ta aga divisjonis mingisugust korraldust, jättes igale ristlejale vaba voli talitada oma äranägemise järgi.

14. mail, pärast tulevahetust Jaapani luurelaevadega, ilmus nähtavale Jaapani sõjalaevastik. See oli kell 2 päeval. Soomusristleja „Osljabjal“ anti lahingusignaali. Meeskond kogunes oma kohale, seisis nagu paraadil. Komandör Behr seisis komandosillal ja tema pilk oli juhitud kiirelt läheneva Jaapani sõjalaevastiku poole. Ta suitsetas ühe paberossi teise järele. Oli siiski rahulik.

Siin aga juhtus see, mida keegi ei oodanud admiral Roždestvenski teiselt soomusristlejate divisjonilt, kelle võimeisse Peterburis pimedalt usuti. Juba esimesest silmapilgust, ebaõige manööverduse tõttu, oli „Osljabja“ sunnitud oma sõidukiirust vähendama, et mitte eelolevatele laevadele peale sõita. Vaenlane kasutas seda viperust ning avas ristleja pihta tule.

Juba esimesed laengud tabasid „Osljabjat“. Esimene laeng kukkus laevaninasse, kiskudes välja kogu pahempoolse lüüsi ja keerates pahempidi laevadeki. Ankur kukkus vette. Nüüd võtsid jaapanlased ristleja oma märklauaks ja iga laev saatis surmatoojaid suurtükikuule ristlejale. Vaenlase kuule lendas „Osljabjale“ nagu rahet, mis kukkusid kas laeva dekile või laeva külje alla veeliinile. Ristleja pööris aupaklikult oma külje vaenlasele ette, ilma et midagi oleks ette võetud. Kui ristlejal võimalus avaneks edasisõiduks ning töötasid kõik kolm 14.500 indikaatorjõulist masinat, oli ristleja korpus juba mitmes kohast vaenlase kuulidest läbi puuritud. Komandosillalt kuuldas hüüe: „Tuletõrje-divisjon joostes laeva ninasse, eluruumidesse“. Seal oli laeva ninas, veeliini kohal, laeva tabanud suurekaliibriline vaenlase suurtükikuul, mis laeva pahempoolsesse külge suure augu lõi. Hiiglaveejuga valgus laevakeresse, uputades kuuetolliste suurtükkide laske-moonalao. Paksus suitsus polnud näha isegi elektrilampide valgust. Olgugi et auk pooleldi veepinnal oli, ei saadud seda kinni toppida suure lainetuse ja laeva ninas sõidu ajal üleskerkiva veemäe tõttu. Vesi tungis juba dūnamomasinate ja miiniaparaatide ruumi. Üks laeng oli tabanud elektri peamagistraali ja vooluand-

mine katkes. Kuuetolliste soomustorn oli selle tagajärjel muutunud teguvõimetuks. Ta oli saanud lasta ainult kolm pauku. Olgugi et minöörid elektriühenduse uuesti korda seadsid, oli see aga nüüd hilja. Kaks suurt laengut tabasid soomustorni, mis purunes. Soomusplaadid vajusid laiali ja kaks suurtükki vahtisid mitmesuguste nurkade all vaenlase suunas välja nagu hiiglapalgid.

Laengu lõhkemine kiskus ühel tornis asuval mehel pea otsast. Kuuldus õigeid ja hädaldamisi. Soomustornist toodi välja komandör Bobkov ära kistud jalaga. Kui teda kandraamil kanti sidumispunkti, söimas ta kõige valimatumate sõnadega.

Esimene ülemine komandosild oli ära kistud. Seal seisid inimesed kaugusemõõtja aparaadi juures. Näha oli leitnant Poletski ja mõned madrused. Laengu lõhkemine nende läheduses paiskas neid igasse külge laiali, haavates ja surmates inimesi. Suitsu kadumisel leiti maast ainult verised lihatombud. Ära võis tunda ainult ohvitseri Poletskit, kelle nagu oli terve, kuid rind jäledal kombel purustatud. Vaeveldes surmaeelseis krampides ning jõllitades silmadega karjus ta metsiku häälega: „Idsumo... Ristleja Idsumo... 35 kabeltaud... Idsumo... viis... kolmkümmend...“ Minuti pärast heitis Poletski hinge.

Varsti pärast seda purunes vaenlase laengu all laeva ninas kuuetollise suurtüki kasematt, kuhu kukkus kaks kuuli. Lõhkejõud oli niivõrd tugev, et isegi suurtüki välja paiskas. Samuti pühiti boordilt ka vähemakaliibrilised suurtükid ja kõik seda 20 minuti jooksul. Selle juures sai hulk madrusid surma ja haavata. Nüüd lõhkes üks laeng komandosilla lähedal ja trummilööjast jäi järele vaid elutu lihatomp. Pea ja jalad olid kehast eraldatud. Haavata said staabi ja laeva ohvitserid. Paljud läksid operatsioonipunkti ega tulnud enam sillale tagasi. Komandör Behr ilmus kahvatuna ning verepritsmetega näol sillale, hoides käes suitsevaid paberossi. Ta karjus: „Kutsuge siia vanem ohvitser Pohvisnev.“ Keegi jooksis ohvitseri otsima ja kapten kadus sillalt, et edasi juhtida laeva tema viimseil minuteil.

Pahempoolses keskmises kasematis lõhkes laeng, mis puudutas ka vankril seisvaid suurtükkipadruseid. Tekkis plahvatus, mis reast välja lõi kogu suurtükimeeskonna ja ühe kuuetollise suurtüki. Sellele boordile jäi järele vaid kaks kuuetollist suurtükki ja ka need löödi hiljem vaenlase poolt reast välja. Üldse laeva suurtükid said väga vähe töötada ja ka väljalastud laengud lendasid enam küll taeva laotusse kui vaenlase laevade poole, kuna keegi vaenlase laevastiku kaugust ei saanud mõõta.

Laeva nina oli sissevoolavast veest uputatud. Kahele dünamomasinale enam ligi ei pääsnud. Inimesed põgenesid masinate juurest ninas asuvate soomustornide kaudu. Üldise elektrikke tõttu lakkasid töötamast laevaturbiinid, mille ülesandeks oli laevast vett välja pumbata. Seisma jäid ka suurtükikuule ülestõstvad poomid.

Ristlejal oli soomustatud kaitse all kaks sidumispunkti. Üks alaline, teine erakordse tegevuse tõttu ajutine. Viimase sidumispunkti aset täitis saun. Esi-

meses töötas vanem arst, teises noorem. Mõlemas avanes õudne pilt. Igal pool veri, kahvatanud näod, haavatute valusad pilgud. Operatsioonilaua juures maas amputeeritud — maha lõigatud — käed ja jalad. Elavate inimeste kõrval maas ka äsjasurnud inimesed. Vastik verelõhn mattis hinge. Kuuldus ohkeid, kurtmisi valu üle. Keegi palus: „Andke ruttu juua. Kõik mu sisekond põleb...“

Keegi rivi allohvitser kamandas: „Löö kella... Kas sa ei näe, milline paks udu... Ära hoi a kella...“

Komandör istub kinnimähitud peaga, mõlemad silmad kaotanud. Ta aina räägib: „Kus on minu silmad? Kellele on vaja pimedat inimest?“ Operatsioonilaul lamab keegi madrus. Tema juures askeldab üleni verine ülemarst. Ta opereerib madruse õlga, kiskudes sealt välja kuulikilde. Haavatute arv suurenes iga silmapilguga. Ülemarst aina palus, et tema ruumi ei toodaks nii palju inimesi, mis töötamise teeb võimatuks.

Iga vaenlase mürsk, mis laeva tabas, lõhkes hiigla raginat ja mürinat sünnitades. Laeva kere aina värises. Valdas sarnane tunne, nagu oleks kustki taeva-ruumist raudteeroopaid laevadekile lastud kukkuda. Haavatud sel silmapilgul juhtisid oma pilgud uksele, et jõuda selgusele, kas ots on juba lähedal. Jälle toodi uus haavatu. Tema pahemalt küljelt on lõhkev mürsk liha ära kiskunud, ribikondid paistavad ja üks on väljas nagu puuoks. Ta palub: „Teie kõrgeausus, aidake rutem...“ „Mul pole ruumi, viige noorema arsti juure.“ „Seal on ka palju haavatuid, ta saatiski siia.“ Ristleja rappus õige tugevasti. Haavatud pime komandör karjus: „Upume, vennad...“

Haavatud liigutasid endid, lastes kuuldavale surmaeelset ohkamist. Komandöri häire osutus valeks. Ta asetati nurka tagasi. Laev aga hakkas rohkem pahemale küljele kalduma. Haavatud närvitsesid: „Ei naerata meile enam päike, pea katab meid surma must vari.“ Ülemarst ei arvestanud seda, et iga silmapilk laev võib hukkuda, ta töötas väsimatult edasi.

Vaenlane saatis aga vahetpidamata „Osljabjale“ surmamürske. Ristleja oli nüüd kuue Jaapani ristleja tule all. Meri meie ristleja ümber aina kees vette kukkuvaist suurtükikuulest. Vahetevahel tõusid veest hiigla veesambad, mida tekitasid lõhkevad laengud.

„Osljabja“ suurtükid vaikisid. Suurtükiohvitser Nedermiller vabastas meeskonna suurtükide juurest ja nähes, et oli satunud väljapääsmatusse seisukorda, lõpetas ise oma elu revolvrikuuliga.

Laeval puhkes tulekahju, kõik dekkehitused olid tule võimuses. Siin-seal tuli nähtavale tulekeeli. Põlesid nüüd ka ohvitseride- ja admiraliruum. Tuletõrjedisjoni madrused püüdsid tuld kustutada, kuid see käis neil üle jõu. „Osljabja“ liikus veel hädavaevalt edasi, nina sügavalt vees, oodates iga minut vajumist. Nüüd tuli viimne hiigla laeng. See võis kaaluda umbes 20 puuda ja säärane koletis kukkus laeva boordile, just kesk laeva, mis asus miiniaparaadi ja sauna vahel. Laeva soomus varises laevalt nagu krohv maja seinalt. Sellele laengule järgnes pea teine, mis boordile lõi sisse suure värvasarnase augu. Sellest avausest oleks võinud tõllaga sisse sõita. Vesi tungis kohinaga laeva-

ruumi ja uputas pommikeldri. Katsuti kuidagi avaust puu-ustega kinni toppida, kuid veesurve pühkis need eest. Nüüd uputas vesi ka tagavara-söepunkri ja laev vajus veel rohkem küljeli.

Laeva dekil ja ruumides kuuldus hädaldamist: „Hukkume. Päästke endid!“

Sillal seisid leitnant Sablin, vanem suurtükiohvitser Henke ja lipnik Boldõrev. Nende juure tuli komandör Behr palja peaga. Tal oli suur haav peas, kuid paberross ikka suus. Ta ütles ohvitseridele: „Me upume, jumalaga!“ Ta tõmbas suure sõõmu paberrossist, laskis suust suitsu õhku ja lausus: „Päästke endid. Kohe üle parda. Rutem üle parda...“ Kõik komandöri hoiatusetagi märkasid, et hukkimishetk on käes. Masinaruumist, keldreist ja mujalt kutsuti inimesed dekile, nad haarasid, mis kätte juhtus, ja hüppasid vette. Sidumispunktist tormasid välja haavatud, kes oma jalul suutsid käia. Raskelt haavatud palusid abi, et neid välja kantaks, kuid siin hoolitses nüüd juba igauks ise enese eest. Vesi tungis juba laevadekile ja valgus alla koridoridesse. Pea oli ka operatsioonisaal vee all. Sealt roomasid üksteisest kinni hoides välja haavatud. Vähesed pääsid sealt välja. Halvem oli lugu nende inimestega, kes viibisid masinaruumis. Masinaruumi ukсед olid kaetud soomusplaatidega, et kuulid masinaruumi ei tungiks, ja soomusplaat sai ainult välispoolt ära tõugata. Uste avamiseks määratud madrused olid aga nüüd laiali joosnud, jättes oma kaaslased saatuse hoolde. Tulid küll pärast mõned madrused, kes talidega raskeid soomusplaatide uste eest püüdsid ära nihutada, kuid järjest rohkem küljeli vajuv laev ning pealetulev vesi takistasid seda tööd. Masinistid ja mehaanikud palusid asjata neid vangist vabastada, seda ei suudetud teha ja nad hukkusid ühes uppuva laevaga.

Laevadekil avanes õudne pilt. Hüpati merre, ilma et oleks võetud kaasa mõnd päästeabinõu. Teised jälle askeldasid ringi päästevöödega ja korkvestidega. Mõned

juigemad olid tunginud elamisruumi ja hakkasid sealt välja loopima koisid, et nende abil kaaslasil oleks võimalik end veepeal hoida. „Osljabja“ ümber kihaski meri ujuvaist inimestest, kuid paljud seisid edasi laevadekil. See kestis aga niikaua, kui laev päris küljeli vajus. Nüüd kukkusid ka dekil seisjad vette ning suure raginaga neile järele lahtine inventar. Suured raudkastid ja muud purustasid inimeste luid. Paljud uppusid samas, laeva külje all. Polnud ainsatki tervet pääste-paati. Veepinnal vaid ujus paaditükke, millest uppunud kramplikult kinni hoidsid. Õhku täitis appihüüete kisa. Seda sumbutas suurtükilaengute lõhkemine, mis tappis vees olijaid.

Komandör Behr, hoolimata sellest, et teda piirasid tuleleegid, seisid edasi komandosillal. Kõigile oli selge, et ta koos laevaga oli otsustanud vetesügavusse minna. Ta hoolitses nüüd vaid selle eest, et tema alamad pääseksid uppumissurmast, ja seepärast jagas ta viimseid käske ning korraldusi. Nähes, et inimesed vees olles on pea kaotanud, karjus ta sillalt: „Laevast eemale, kurat võtaks! Veekeeris kisub teid laevaga kaasa põhja. Ujuge kaugemale!“ Sel silmapilgul oli komandör vahva.

Ristleja pöördus kiiluga üles ja hakkas vajuma. Parem kruvi töötas veel õhus ja paiskas vette vajudes veepiisku laiali. Kruvi vahele sattus ka inimesi, kes otsekohe said surma. Laev vajus, viies endaga kaasa kogu laeva masinistid ja mehaanikud.

Õnnetuskohale tõttasid miinilaevad „Buinõi“ ja „Bravõi“, kes hakkasid päästma vees ujuvaid inimesi. Neil läks korda päästa umbes nelisada inimest, viiesaja ümber hukkus.

Admiral von Felkersami tsinkkirst kerkis laeva vajumisel veepinnale ja õõtsus lainete harjadel. Kirs-tust hoidis kinni keegi uppuja madrus. Madrus pääs-teti miinilaeva poolt, kuid kirst jäi veepinnale, nagu oleks kadunud admiral soovitud lõpuni viibida merel, kuni vaenlane hävitas ta laevastiku. V. K.

12 TÄHTSAIMAT DAATUMIT

AMEERIKLASE H. W. VAN LOONI VAATEPUNKTILT

Tähtsaimaks daatumiks igale inimesele on loomulikult tema sünnipäev. Edasi ta riigi pühad. Teiste ajalooliselt suurte tähtpäevade kohta on juba igal oma eriarvamisi. Veel raskem on valida ajaloost välja „12 tähtsaimat suurpäeva“. Tähtsad on daatumid, mis on seotud leitudustega, mida homo sapiens on pakkunud erinevalt oma vendadest loomariigis. Kes näiteks leiutas esmakordselt ratta? Rattata ei oleks võib-olla inim-kond iialgi jõudnud tsivilisatsiooni kõrgemale astmele kui seda on suutnud inimahvid. Kes leiutas tähestiku? Kes raha- ja krediidisüsteemi? Kes korstna? Kõik need asjad tähendasid võimsat pööret inimeste elus, aga meie ei tunne nende leiutajaid ega nende sünnitäh-päevi.

Eraldaksin esialgu teatud daatumid oma ülevaate-viisi selgituseks. Näiteks aasta 1492. Igatahes sõitis sel ajal Kolumbus üle ookeani, aga see sündmus pole „otsustava“ tähtsusega küllalt, et jõuda pealkirjas mainitud kaheteistkümneme hulka. Sest enne Kolumbust oli juba teisi Ameerikas. Kolumbus pole ajaloos otsus-tavaks pöördeteguriks, sest ei või öelda, et maailma pale enne 1492. a. oleks olnud teissugune kui ta oli pärast 1492. aastat.

Alles sajandeid hiljem avaldas Kolumbuse leiutus oma mõju.

Aga asume oma kaheteistkümneme tähtsaima juure.

1. 2200 a. e. Kr. — Hammurabi seaduste koodeks. See daatum pole lõplikult kindel, aga eel-

oleva 20 aasta jooksul saame tõenäoliselt kindlad andmed ajast, millal elas see suur babüloonia valitseja. Ta oli esimene, kes koostas seadustekogu, mis varustas maailma tarvilise eetilise süsteemiga. Tema poleks Mooses kümme sajandit hiljem suutnud läkitada oma poolehoidjale neid kümmet käsku, mis said lõpeks juhtnööreks kogu õhtumaale.

2. 490 e. Kr. — Maratonilahing. Kui niimet. päeval greklased poleks suutnud täita oma patriotlikku kohust, oleks Euroopa muutunud kahtlemata Aasiast olenevaks maa-alaks ja Euroopa selle sõna mõttes mõttes oleks olnud olematu.

3. 323 e. Kr. — Aleksander Suure surm. Makedoonia mägimaa hiilgava noore võitja ootamatu surm oli takistuseks Ida-Aasia Euroopa provintsi saamiseks. Poleks Aleksander sel aastal surnud, oleks Babülon saanud riigi keskpunktiks, tsivilisatsiooni raskuspunkt oleks kaldunud Vahemerele Eufraati ja Tigrise orgu ja Babülon oleks pärinud võimu osa, mis oli hiljem Roomal.

4. 202 e. Kr. — Zama lahing. See oli viimane ja otsustav lahing, kus Room purustas Kartaago võimu. Oleks Hannibal võitnud Scipio asemel, oleks Vahemerele saanud Fönikia — nii siis Semiidi — meri ja õhtumaa maailm oleks arenenud semiidi juhtnööride kohaselt.

5. 4 e. Kr. — Jeesuse sünd. Kõik moodsad ajaloolased on ühes arvamises, et Maria ja Joosepi poeg sündis Dibeeriuse valitsuspäevil neli aastat enne meie ajaarvamist. Tuleb kirjutada noore Süüria prohveti hästiformuleeritud eetiliste ettekirjutuste arvele asjaolu, et Rooma riik ei püsinud kauem. Lagunemine algas seepoole — mis oli Jeesuse patsifistlike õpetuste tagajärjeks, mis rohkem kui miski muu võimaldasid barbaaridele tsivilisatsiooni hiigla tugeva kaitse-eelvali purustamise.

6. 622 pärast Kr. — Hedra, s. o. Muhamedi, õnnes tunud põgenemine Mekkast Me diinas se. Kui noor Mekka kaamelikarjus sel sündmusrihkel õhtul oma enda linnavahi poolt oleks tapetud, poleks kunagi puhkenud seda hävitust külvavat kõrvefanatismi, mis varsti tõmbas vastukaaluna kaasa ristisõjad, mis tähendasid hiigla edu Euroopa majanduslikule ja vaimsele arengule. Ristisõdadeta keskaja lõpp oleks võinud hilineda viie kuni kuue sajandi võrra.

7. 1354 — Es mak ordine püssirohu tarvitamine. Püssirohu leiutamine on tähtsamaid leiu-

tusi viimase kümne sajandi jooksul, sest sellele võlgneb poliitilise demokraatia moodne vorm oma arengu, mis eraldab ajajärgu kõigist selle eelkäijaist. Schwartz, leidlik saksa munk, kes segas oma kemikaale, kuni need omandasid tugeva eksplosiivse jõu, asetas oma leiutusega villases rüüs talupoja kõrvuti riitluga terasloomuses, mille tulemuseks oli feodaalsüsteemi kiire häving.

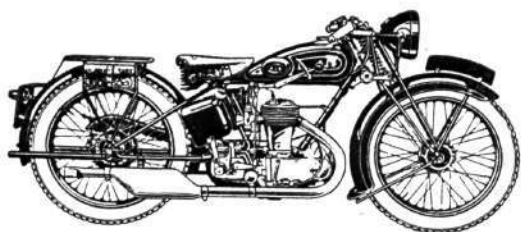
8. 1517 — Luther astub tagajärjekalt Rooma piiskopi võimu vastu üles. Kui püssirohi suutis tähendada poliitilises mõttes uut demokraatlikumat ajajärku, siis mõjusid augustiinuse munga 95 lauset vaimuriigis. Ühe asemele oli tekkinud nüüd kaks absoluutse tõe süsteemi. See tähendas selle õnneliku arenguaja algust, mis lubas kahelda igasuguse „absoluutse tõe“ laadis, mis tegi inimhingele vajaduseks ise otsustada, mida uskuda tõena või millest loobuda kui väärast.

9. 1683 — Viini vabastamine türklasist. Kui Viini kaitsmine poleks olnud nii energiline ja kui Johann Sobieski, Poola kuningas, poleks olnud nii tubli ratsaväe juht nagu ta oli, kui nii-siis türklased Viini, Öhtu-Euroopa silla, oleksid vallutanud, oleksid õhtumaa-rahvad sattunud tõenäoliselt uude Balkani keerisesse, mis nende edenemist oleks takistanud vähemalt kolme sajandi võrra.

10. 1769 — James Watt omandab patendi oma parandatud aurumasinale. 16. ja 17. sajandil olid inimesed, majanduslikult võttes, oma keskaja eelkäijaile väga sarnased. Watti väike, kuid uskumatu tähtsusega eelmainitud parandus andis inimekonnale lõpuks n. ö. teise käe, mis oli otsustavalt pöördeise tähtsusega tsiviliseeritud maailma majanduslikus elus.

11. 1791 — Mirabeau surm. Oleks Mirabeau elanud pisut kauem, oleks ta vististi suutnud Prantsusmaa trooni päästa. Bourbonide langemisele poleks olnud aga ka revolutsiooni ja poleks olnud Napoleoni, kes oleks kinkinud meile moodsa tsentraliseeritud riigi. 18. sajandi kriis tekkis, kui Mirabeau jäi haigeks.

12. 1917 — Kerenski valitsuse kukutamine. Ameeriklasile on see tähtpäev, mille tagajärjel bolševistlik mõju saatis korda, et Aasia ja Aafrika vabanesid Euroopa eestkostmisest. See on aga midagi, mis varem või hiljem annab end tunda iga üksiku ameeriklase elus ja paunal.

Väärtus!

Meie aja inimesed on nõudlikud, nad nõuavad oma raha eest vastavat väärtust ja seda täie õigusega. Mis kasu on kaubast, mille hind on odav, kuid mil pole õiget väärtust?

Seda kõigiti õigustatud nõuet näeme ka mootorrattaste valikul; ikka rohkem poolehoidu võidab

A. J. S. Inglise mootorratas.

Ta ei ole mitte ükski kindel, ökonoomne ja praktiline sõiduk, vaid ka võidukas! Võidusõit nõuab masinalt äärmist pingutust ja ainult kõigis oma üksikosades viimisteldud masin viib sihile. **A. J. S.** mootorrattaga saate õige väärtuse, mis kõigiti vastab Teie nõudeile. **A. J. S.** mootorrattad on kõikjal võidukad! Viimased suured võidud: 26. aprillil s. a. Monza's, Itaalias, korraldatud klassilisel võidusõidul I auhind - Grand Prix of Nations - 500 ccm. klassis ja teine auhind 350 ccm. klassis. -

A.-S. KAPSI & Ko.

Tallinn, Harju 46.

Nõudke katalooge!

Nõudke katalooge!

Müün odavasti suurel ja väikesel
arvul

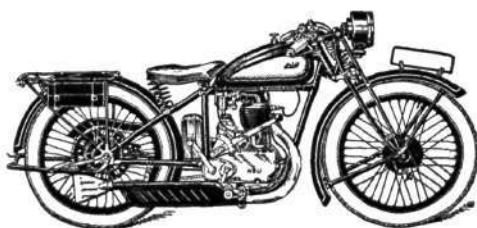
trüki	album	šagreen
kirjutus	klants	akna
post	krepp	veluur
joonistus	kaane	siid
pakkimis	laua	kopeer
manufaktuur	marmor	j. n. e.

p a b e r e i d

Pergamenti, pergamiini, pappi, presspani, kartongi,
kirjutusmaterjaale, kooli- ja kontoritarbeid.

JOH. TOPS

Tallinn, Väike Karja tän. 5.
Telefon 33-74.

Maailmakuulsad mootorrattad

**HUSQVARNA
NEW-HUDSON**

N. S. U.

Kr. 635.—

kuni

Kr. 1270.—

RAADIO

vastuvõtjad, valjuhääldajad ning kõik raadio osad.

PARLOPHON ja BEKA

grammofoni plaadid
LINDEX kohveraparaat
ainult Kr. 75.—

TOKO ATORMOLEN TOKO

Tallinn, Harju 37.

Tel. 15-01, 15-02.

Lapsevankrid

suures
valikus

Üle kogu Eesti
tuntud kõrgeväärtuslikud

jalg rattad:

Husqvarna, Humber, N. S. U., Toko, Phänomen,
Corvette, Esperanto, Simson.

Foto-aparaadid

ja kõik tarbed.
Ilmutamis-
tööd.